

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ διὰ τὰ ἑξωτερικὰν φρ. χρυσᾶ 10·
διὰ τὰ ἑσωτερικὰν δραχμαὶ 10.
Πᾶς συνδρομητὴς θεωρεῖται καὶ μέλος τοῦ Συλλόγου
ἄρωγόν ἄνευ ἐτέρας ἀποργεώσεως.

Τὸ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ τοῦ Συλλόγου εἶνε ἐν τῇ συνοικίᾳ
Πλάκας ἀρ. 5. παραπελάσσει τῇ Δημοτικῇ
Σχολῇ τῇ ἐν τῇ ὁδῷ Ἀδριανού.
Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1889.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Τὸ ἀρχιεπισκόπου Μαντινείας Περὶ Ἠθικῆς. —
Τὸν κ. Α. Παράσχου Ὁ φρονεῖ τὸν Μεσαυγγεῖον, πάλι-
μα. — Τὸν κ. Χ. Παπαμάκου Τὰ διδάγματα τῆς
Γεωργίας κατὰ Πλήθειαν. — Τὸν κ. Ι. Σακελινοῦ Ἡ
Ἡ' μελέτη. Τὰ ἐρετρία τῆς συγγραφῆς τῶν Ψυχώ-
σεων. — Τὸν κ. Κ. Διαλεσιμᾶ Ζήτησις καὶ κησις
φωτός, πόημα. — Τὸν κ. Μ. Γαλανοῦ Ἡ ἀγάπη. —
Τὸν κ. Δ. Μαρῖνου Ἡ χριστιανικὴ κοινωνικοσύνη,
τέλος. — Ὁ κ. Ν. Ροῦδης ὅπερ τοῦ πανθεϊσμοῦ ἐν
τῷ ἔγκυκλοπαιδικῷ λεξικῷ. Ὁ κ. Ν. Δαμαλῆς κατὰ
τοῦ πανθεϊσμοῦ καὶ τοῦ κ. Ροῦδου ἐν τοῖς «Καιροῖς».
Ὁ Θεὸς τοῦ κ. Ροῦδου κατὰ Δαμαρῖνον. — Δωρεῖαι
ὅπερ τῆς «Ἀναπλάσεως». — Δελτίον βιβλιοθήκης. —
Ἀλληλογραφία.

ΠΕΡΙ ΗΘΙΚΗΣ

§ 1. Πολιτεία, κοινωνία, οἰκογένεια, ἄτομον ἄνευ
ἠθικῆς, ἀδύνατον νὰ ἐδημερῆσῃ, τοῦναντίον ἀσθενεῖ
καὶ καταστρέφεται Ὅπου λείπει ἡ ἠθικὴ, ἐκεῖ, μέλι
καὶ γάλα καὶ ἂν ἴσῃ, βασιλεύει κόλασις.

Τὴ με ὠφελεῖ, ἂν ὁ οἶκός μου βάλῃ ὕλον τῶν ἐπι-
γείων ἀγαθῶν, ἂν κατοικῶ ἐν μεγάρῳ, ἔστω χρυσαστέ-
κτω καὶ ἀδαμαντοκολλήτῳ, καὶ ὕμνος ἡ γυνὴ μου τρέ-
χῃ τὸν δρόμον τῆς ἀπαιτίας, μηδὲλος περὶ τοῦ οἴκου
καὶ τῶν τέκνων μεριμνῶσα, ὁ εἰς τῶν υἱῶν μου εἶναι
παραδεδομένος εἰς τὴν μέθην, ὁ ἕτερος εἰς τὴν γαρ-
τοπαιξίαν, ὁ τρίτος εἰς τὴν σπατάλην, χοροὺς, θέατρα
καὶ ἐν γένει διασκεδάσεις, ἂν καθ' ἐκάστην οἱ υἱοὶ
μου ἐρίζωσι πρὸς ἀλλήλους καὶ δέρονται, ὡς μὴ ἔχον-
τες τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην, καὶ ἐπομένως μηδέπο-
τε γευματίζω ἢ δειπνῶ ἀτίραχος καὶ ἀσίγχιτος, ὁ
δὲ ὕπνος μου εἶναι πάντοτε τεταραγμένος, Ὅποία ἡ-
θικὴ πυρκαϊὰ καθ' ἐκάστην ἐρηγνυται ἐν τῷ οἴκῳ
μου! Ὅποία ἐν γένει κόλασις βασιλεύει ἐν αὐτῷ! Εἴ-
ναι δυνατὸν ὁ οἶκός μου μετὰ τινος χρόνου νὰ μὴ ἀ-
φρασιθῇ δόκην ἤχου!

Τὴ ὠφελεῖ πολιτείαν τινὰ, ἂν ἐν αὐτῇ ὑπάρχῃ εὐ-
κολωτάτη ἡ συγκοινωνία, ἂν ἡ γεωργία, ἡ βιομηχανία,
τὸ ἐμπόριον, ἡ ναυτιλία, αἱ τέχναι καὶ ἐπιστήμαι ἐν
γένει ἀκμάζωσιν, ὁ δὲ πλοῦτος ἀφθονος κυκλοφορῇ
εἰς τὰς ὁδοὺς, βασιλεύῃ ὕμνος ἐν αὐτῇ τὸ ψεῦδος, ἡ
κλοπὴ, ὁ φόνος, ἡ αὐτοκτονία, ἡ συκοφαντία, ἡ βλα-
σφημία, ἡ ἀπολασία, ἡ ἀπιστία, πᾶσα ἐν γένει κατα-
πάτησις Θεοῦ καὶ ἀνθρώπινον νόμου, δεῖν ὁ εἰς
προσκαθῆ κατὰ σθένει καὶ πάσῃ μηχανῇ νὰ καταπά-

γῃ τὸν ἄλλον; Ἡ τοιαύτη πολιτεία βεβαίως δὲν κα-
τασκευάζεται ἀπὸ ἀνθρώπων λογικῶν, ἀλλ' ὑπὸ ἀγχιῶν καὶ
ἀνθρώπομόρφων θηρίων, ἕτερα ἢ μακρὸν κατὰ μίτρον
θὰ ἐξουτάσσωσιν ἀλλήλα, ἢ ἐπὶ τέλους θὰ καθυποκα-
χθῶσιν ἐπ' ἄλλο ἔθνος.

Ἡ ἠθικὴ εἶναι ἡ συνειστική καὶ ζωογόνος δύναμις
τοῦ ἀτόμου, τῆς οἰκογενείας, καὶ πάσης κοινωνίας καὶ
πολιτείας.

§ 2. Μὰ τί ἐστὶν ἡ θ ἡ κ ἡ;

Βεβαίως ἐνταῦθα δὲν ἐννοοῦμεν τὸ βιβλίον τὸ ἐπι-
γραφόμενον Ἡ θ ἡ κ ἡ, ἀλλὰ τὴν πράξιν καὶ θεῶν
τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἀμφοτέρων πρὸς τὸ θέλημα τοῦ
Θεοῦ. Συντόμως εἰπεῖν, κατὰ τὸν θεῖον λόγον ἠθικὴ
εἶναι τὸ ἐμαρτύρεσθαι ἀγαπᾶν τὸν Θεόν καὶ τὸν πλησίον
ὡς ἐαυτόν. «Ἀγαπήσατε Κύριον τὸν Θεόν σου ἐν ὅλῃ
τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ
τῇ διανοίᾳ σου αὕτη ἐστὶ πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή.
«Ἀγαπήσατε δὲ ὅμοια αὐτῷ. Ἀγαπήσατε τὸν πλησίον σου
ὡς σεαυτόν. Ἐν ταύταις ταῖς δυοῖν ἐντολαῖς ὅλος ὁ
νόμος καὶ οἱ προφῆται κηρύσσεται. (Ματθ. κβ',
38-40)

Καὶ τῷ ὅντι ἡ καθάλου ἀγάπη περιλαμβάνει μὲν
πᾶσαν ἀρετὴν, ἀποκλείει δὲ πᾶσαν κακίαν.

Ἀλλὰ καὶ χριστιανικῶς ἐπὶ τὸ ἀναλυτικώτερον φιλο-
σοφοῦντες, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἠθικὴ εἶναι τὸ
διανοεῖσθαι, βυβλεῖσθαι, ἀσθεῖσθαι, λέγειν καὶ πράξ-
ειν συμφῶν πρὸς τὸ ἐν ἡμῖν ἀπαύγασμα ἢ εἰκόνα τοῦ
Θεοῦ.

Ὅπως ὁ ἡρατὸς ἥλιος ἀκαυγάζεται καὶ ἐπὶ τῆς ἐ-
λαχίστης θανάτου ὕδατος, καὶ ἐπομένως πᾶσα ζωὴ
φέρει τὸ ἀπαύγασμα ἢ τὴν εἰκόνα τοῦ ἡρατοῦ ἡλίου,
αὕτω καὶ ὁ πνευματικὸς ἥλιος τῆς ἀληθείας, δεικνυ-
σύντης, ἀγαθοῦ, λογικοῦ καὶ καλοῦ, ὁ Θεός, ἀκαυγά-
ζεται ἐν τῇ ψυχῇ ἐκάστου ἀνθρώπου, καὶ ἐπομένως
πᾶσα ἀνθρώπινη ψυχὴ φέρει ἐν ἑαυτῇ τὸ ἀπαύγασμα
τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο δὲ εἶναι ἡ εἰκόνα τῆς ἁγίας Τρα-
φῆς.

§ 3. Ὁ Θεὸς ἔδωκεν ἡμῖν τὴν ψυχὴν, οὐσίαν αἰώνου,
ἀπλήν, ἔλευθέραν καὶ ἀθάνατον, οὐσίαν νοῦσαν, ἀ-
σφραγισμένην καὶ βουλομένην τὸ ἀληθές, δικαίον, ἀγα-
θόν, λογικὸν καὶ καλόν. Ἐν τῇ τοιαύτῃ δὲ φύσει τῆς
ψυχῆς ἡμῶν ἀκαυγάζεται ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ.

Ἄβλος καὶ πνεῦμα ὁ Θεός· Ἄβλος καὶ πνευματικὴ καὶ
ἡ ψυχὴ ἡμῶν.

Ἀθάνατος ὁ Θεός· ἀθάνατος καὶ ἡ ψυχὴ ἡμῶν.

Νοῦς ἀπειροπέλιος ὁ Θεός· νοῦσα καὶ ἡ ψυχὴ
ἡμῶν.

τότε είναι άφροντος ή άποτυχία. Έν τοις τοιούτοις δύναται τις να εἶπῃ ὅτι συμβαίνει ἀκριβῶς τὸ αὐτό, ὅπερ συμβαίνει καὶ εἰς τὰ προειρηθέντα τῶν χειροποιήτων μηχανῶν ὅπως ταῦτα δηλ. εἶναι τὸ φυσικὸν καὶ ἀναγκαιῶν παραγόμενον τῆς τε φύσεως τῶν καθ' ἑκάστον μερῶν, εἰς ὃν συναπαρτίζεται τὸ ὅλον μηχανήμα, τοῦ συσχετισμοῦ τῶν καθ' ἑκάστον μερῶν πρὸς ἀλληλα κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν νόμων τῶν φυσικῶν καὶ τῆς ποιότητος αὐτῶν τε καὶ τῆς ἀμοιβαίας ἀλληλεπιδράσεως πάντων, οὕτω καὶ πᾶσα πρῶξις ἀνθρωπίνη εἶναι τὸ φυσικὸν καὶ ἀναγκαιῶν παραγόμενον τῆς τε φύσεως τῶν καθ' ἑκάστον στοιχείων, εἰς ὃν συναπαρτίζεται τὸ καλούμενον αἴτιον καὶ τοῦ κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἐγκοσμίων διατάξεων συσχετισμοῦ τῶν καθ' ἑκάστον ταύτων στοιχείου πρὸς ἀλληλα καὶ τῆς ποιότητος αὐτῶν τε καὶ τῆς ἀμοιβαίας ἀλληλεπιδράσεως πάντων τούτων. Καὶ πάλιν ὅπως ἐν ταῖς μηχαναῖς καὶ τὸ ἐλάχιστον συστατικόν, εἰς ἧλος, π. χ. εἰς τροχίσκος, ἐν μικρὸν ἔμβολον ἢ λείψυ ἢ ἐκτοπισθῆ, τέλειον μεταιοῦσαι ἢ δύναμις τῶν ἀκροῦν ὑπολειπομένων ἀπειροπληθῶν καὶ μεγίστων μερῶν τοῦ μηχανήματος καὶ ἀποκαλύπεται ἡ ὅλη ἐνέργεια αὐτοῦ, οὕτω καὶ ἐν ταῖς πράξεσιν ἐν στοιχείου τῆς αἰτιότητος ἢ λείψυ ἢ παραφθορῆ, ἢ ὅλη πρῶξις μεταιοῦται. Πᾶσα π. χ. πολεμικὴ πρῶξις ἀπαιτεῖ καιρὸν κατάλληλον, χρόνον ἐπαρκῆ, τύπον ἀρμόδιον, μυστικότητα ἄκραν, συνθηματικὴ ὠρισμένα, μέσα πολυμικρὰ ἄφθονα καὶ κατάλληλα, συμπράκτορας ἐπιτηδείους καὶ σχέδιον πολεμικὸν προλελογισμένον καὶ σοφόν. Νῦν φανερὸν ὅτι, ἐὰν εὐστοχος καὶ ἐγκαιρος χορηγία πάντων τούτων γένηται, ἡ ἐπιχειρήσις θὰ ἐπιτύχῃ, ἢ ὅπως παραληφθῆ τι τούτων, ἢ ὅλη προθέσις θὰ ἀποτύχῃ. Ἀλλὰ τίνας ἔνεκα ἢ φύσις τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων εἶναι τοιαύτη ὥστε ἡ παράλειψις ἐνὸς τῶν στοιχείων τῶν πρὸς ὄντως οὐδὲν ποτε πράξεως προαπαιτουμένων μεταυνοῖ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐνέργειαν πάντων τῶν λοιπῶν εἶναι ἡμῖν ἄγνωστον ἢ μὲν γινώσκωμεν μόνον ὅτι οὕτω ἀπὸ καταβολῆς κόσμου γίνεται. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο πάντοτε οὕτω γίνεται, διὰ τοῦτο ὀφείλουσιν οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις αὐτῶν μηδεὶς τῶν στοιχείων τῶν προαπαιτουμένων πρὸς ὄντως τούτων νὰ ἀφροντιστῶσιν (1) ἄλλ' ἐπισταμένως διερευνῶντες ἢ παρ' ἄλλων ἐμπειροτέρων διακινυθαιόμενοι ταῦτα νὰ μὴ ἀποκίμνωσιν εἰς τὴν περὶ αὐτῶν σκέψιν καὶ ἐνέργειαν πρὶν ἢ τέλειον βεβαιωθῶσιν ὅτι πάντα καλῶς ἔχουσιν ἄλλως θὰ συμβῆ καὶ εἰς αὐτοὺς τὸ καὶ εἰς πολλοὺς μέχρι τοῦδε συμβάν, νὰ φαίνονται μὲν τὰ ἐπινοήματα καὶ τὰ σχέδια καὶ οἱ σκοποὶ αὐτῶν

(1) (9, 12, 8.)

κατὰ τὸν χρόνον τῆς σκέψεως πιθανὸν καὶ δυνατὸν, νὰ ἐξελέγχωνται δὲ, ὅταν ἐπιστῆ ἢ ὄρα τῆς πραγματοποιήσεως αὐτῶν, ὡς τελείως μορὰ καὶ ὅλως ἀδόμητα (2) ἄλλως, ἐὰν ἦτο τόσον εὐκωλὸς ἢ διάπρωξις τῶν ἔργων ὅσον καὶ ἡ περὶ αὐτῶν φλυαρία, τότε οὐ μόνον θὰ ἐπιτόγγανον ἐν ταῖς ἐπιχειρήσεσιν αὐτῶν πάντες καὶ οἱ μᾶλλον κούφοι καὶ ἀλαζόνες καὶ ἀμαθεῖς (3), ἀλλὰ καὶ οὐδαμῶς ἀναγκαιὰ θὰ ἦτο πλέον ἐν τῷ κόσμῳ ἢ οὐνοῖς, οὐδὲ ἡ βαθεῖα μελέτη τῆς φύσεως ἐκείνου τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ἀφοῦ οὐδαμῶς ἀναγκαιῶν θὰ ἦτο νὰ γνωρίζῃ τις τὴν αὐξήσιν καὶ τὴν ἀκμήν καὶ τὸ τέλος ἐκείνου αὐτῶν, ἐν οἷς κατ' ἐξοχὴν κίτται τὸ ὀρθῶς πράττειν (4).

Ἀλλ' ἡ ἱστορία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀναγράφει οὐχὶ σπανίως καὶ παραδόξῃ τιμῇ πράγματα, τὰ ὅποια ἀναγράφονται καὶ τὸν βιθιότατα σκεπτόμενον περὶ τῆς πορείας τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων νὰ τροποποιήσῃ πως καὶ νὰ μεταβάλῃ τὴν εἰς τὴν τοιαύτην ἐπιαιτιότητα τῶν ἀνθρωπίνων συμπεριφορῶν πύτιν αὐτοῦ. Οὐχὶ σπανίως δηλ. ἐν τῇ ἱστορίᾳ βλέπει τις ἀνθρώπους εἰς εὐτελεστάτου γένους ὀρμημένους, ταπεινοὺς ὅλως καὶ χυδαίους, ἀνισχύρους δὲ πάντως πολιτικῶς, εἰς μεγίστην δόμῃν ἐξυψωθέντας, ἀκμαίαν ἀντὶν ἐπὶ μακρότατον χρόνον διατηρήσαντας, καὶ ἐν αὐτῇ ἐνδόξως ἐναποθηρόντας (5) ἄλλοτε πάλιν βλέπει τις ἐν αὐτῇ ἀνθρώπους εἰς ἀνῆκιστα δεινὰ καὶ μετὰ τοὺς ἀκριβοστάτους αὐτῶν ἠπολογισμοὺς περιπεσόντας (6), ἀνθρώπους μακαρίους εἰς μεγάλην ἐλευνότητα περιελθόντας, ἀνθρώπους ἐνδόξους καὶ ἰσχυροὺς εἰς μεγάλην δυναστείαν βυθισθέντας (7), ἀνθρώπους νομίζοντας ὅτι μετὰ μακροῦς ἡρώους καὶ πολιμῶχθους ἐργασίας ἐξησφάλισαν ἑαυτοῖς βίον ἄνετον περιπεσόντας ἀκριβῶς εἰς τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ταῦτα ἐσκέπτοντο, εἰς τὰ δεινὰ τὰ μέγιστα (8), ἀνθρώπους χρηστοτάτους καὶ συνετιωτάτους πάντα τὰ ἔλλογα μέτρα πρὸς διεξαγωγὴν τῶν προθέσεων αὐτῶν μεταλλόντας καὶ τὸ δίκαιον μάλιστα ὑπὲρ αὐτῶν ἔχοντας, γενομένους ἐν τούτοις ὑποχειρόνους ἀνθρώπων ἀδικιωτέων καὶ παρανομητόνων (9) ἢ ἀντιτρόφους, ἀνθρώπους εἰς πράγματα χαλεπώτατα περιπεσόντας καὶ εἰς περιπετείας δυστυχιστάτας περιπλακέντας καὶ ἐν τούτοις ὅλως ἀνεπίστως εἰς αὐτῶν ἐ-

(1) (29, 12).
 (2) (5, 33, B).
 (3) (6, 4, 12).
 (4) (15, 34, 36, ἀπ. 78).
 (5) (2, 7, 1).
 (6) (39, 3, 1, 5, 26, 12, 39, 3, 7).
 (7) (29, 6, 1).
 (8) (8, 1, B, 1).

ξελθόντας (1). Ἐν τῇ ἱστορίᾳ συνηθέστατα δύναται τις νὰ εἶδῃ τὸ σήμερον ἀκμαίον καὶ εὐτυχεῖς ἔθνος, αἴθριον περιπίπτον εἰς τὰς μεγίστας συμφορὰς, τὸ νῦν τὸν ἐσχάτον κίνδυνον διατρέχον, αἴθριον ἐφορσούμενον ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς δόξης αὐτοῦ, τὸ σήμερον λαμπρὸν, αἴθριον ἀφανιζόμενον, τὸ σήμερον ἀφανές, αἴθριον λαμπρυνόμενον, τὸ σήμερον τὰς μεγίστας βλάβας ὑποστάν, αἴθριον ἐτελεῶς ἀκροῦν καὶ ἰσχυρὸν (2). Ἐν τὰ μέγιστα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ τὰ φέροντα ἱστορίαν εἰς τὴν ὅλην πορείαν τῆς ἀνθρωπότητος φαίνονται ὅτι ἀποβαίνουσιν οὐχὶ κατὰ τοὺς ἀνθρωπίνους ἠπολογισμοὺς, ἀλλὰ κατὰ σχέδιον πόρρω ἀπέχον τοῦ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνου σχεδιαζόμενον (3).

Ταῦτα καὶ τὰ ταῦτοις παρόμοια, οὐχὶ σπανίως ἐν τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων ἀπαντῶμενα, ἄγρουσιν ἡμῖς εἰς τὴν σκέψιν ὅτι πλὴν τῆς τάξεως, τῆς νομοσύνης, τῆς συνέσεως, τῆς ἀρετῆς, τῆς ἐργασίας καὶ τῶν λοιπῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων ἀπαιτεῖται καὶ ἄλλη τις δύναμις νὰ συνδράμῃ, ὅπως εἰς τέλος αἱ ἡμέτεραι προθέσεις ἐλθῶσιν (4), καὶ οὕτω ἀναγκασόμεθα, τὰ ἀνθρώπινα βυθύτερον ἐπισκοποῦντες, ὅνο αἰτίας τῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐκτυλισσόμενων νὰ παραδεχθῶμεν, τὰς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ κειμένης δυναμείας καὶ τινὰ ἄλλη ἐκτὸς τῶν ἀνθρώπων κειμένην δύναμιν, ἣτις σοφῶς συνέχει τὸν κόσμον ἅπαντα καὶ ἦτις ἐπιμυνημένη εἰς τὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅτε μὲν ὑποβοηθοῦσα, ὅτε δὲ ἀντιπράττουσα, ἔλλοτε παρακαλοῦσα καὶ οὐχὶ σπανίως καὶ τέλειον ἀνατρέπουσα τὰ σχέδια αὐτῶν κατευθύνει συμπάσας τὰς πράξεις αὐτῶν ἀπαρρηγνύσας κατὰ τι ὅλως ἰδίων κοσμοδιοικητικῶν καὶ ἐτελεῶς τοῖς ἀνθρώποις ἄγνωστον θεῖον σχέδιον (5).

Οὕτω κατὰ σχέδιον ἡμῖν ἄγνωστον καὶ πρὸς σκοπὸν ἀπερινόητον τοῖς ἀνθρώποις διαπεραίνονται τὰ καθ' ἡμῶς. Ἐντεῦθεν δὲ προκύπτει ὅτι φαίνονται ἡμῖν πάντα τὰ ἀνθρώπινα εὐμετάβολα, ἐπισφαλῆ καὶ ἀσταθῆ καὶ ἐν τούτοις πάντα τὰ οὐτως ἡμῖν φαινόμενα τελεσιουργοῦνται κατὰ τινες νόμους, οἵτινες ἀπόρροια ἢ μᾶλλον ἐκφανσις τῆς οὐσίας τῆς ὑπερανθρώπου καὶ θείας αἰτίας τῶν ἐν ἀνθρώποις γενομένων ὄντες, εἶνε τελέως ἀμετάβλητοι, εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα οἱ αὐτοὶ ἀείποτε παραμένοντες καὶ ἐπὶ ὁμοίω περιστασέων οἱ αὐτοὶ διηρκῶς ἐπαναλαμβάνόμενοι. Τούτους ἐν τῇ καθολικῇ μάλιστα ἱστορίᾳ ἐν

(1) (8, 4, 5).
 (2) (29, 6, c. 40, 4, 8, 38, 1, α-38, c, d, 1, 31, 8, 5, 76, 11, 6, 58, 18).
 (3) (40, 5, 8, 2, 70, 2, 20, 6, β καὶ εἰ).
 (4) (3, 5, 7, 15, 34 καὶ 35).
 (5) (2, 5, 7, 1, 4, 5, 15, 16, 6, 29, 6, β, καὶ γ, c, 0 καὶ 6 c καὶ 8 d 4, 5, 8).

μέρει ἐκφανιζόμενους ἐκ παντός τρόπου ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ μάθῃ καὶ διὰ παντὸς τοῦ βίου αὐτοῦ ζωηρῶς ἐν τῇ ἐαυτοῦ συνειδήσει νὰ τηρῆ, ὅπως κατὰ τούτους συμπερασματικῶν τὸν βίον αὐτοῦ σώζεται, ὅσον, ἐννοεῖται, ἀνθρωπίνως εἶναι δυνατόν νὰ σώζηται τις ἐκείνους (6).
 X. ΠΑΠΑΜΑΡΚΟΥ

Ι. ΣΚΑΛΤΣΟΥΝΗ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

11.

ΤΑ ΕΡΕΨΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΤΩΝ ΨΥΧΩΣΕΩΝ

Ἀναλύων τὰ συναποτελοῦντα στοιχεῖα τῆν ἐμὴν προσοπικότητα καὶ ὑπόστασιν, συναισθάνομαι ὅτι ὑπάρχει ἐν ἐμοὶ δύναμις, εἰς ἣν συγκυροῦνται αἱ εἰσθηματικαὶ καταστάσεις καὶ μεταβολαί, εἰς ἧς, ὡς ἀπὸ κοινοῦ ἐνιαίου καὶ ἀδιαίρετου κέντρου, ἐκπορεύονται αἱ νοητικαὶ καὶ ἠθικαὶ μου ἐνέργειαι καὶ ἐφ' οὗ συναντῶνται πᾶσαι αἱ ἐνορμῆσι καὶ λειτουργίαι τοῦ πνευματικοῦ βίου μου. Τὸ ἐμὸν σῶμα περιορίζεται ἐντὸς στενωπέτου χώρου, αἱ δὲ σωματικαὶ μου δυνάμεις ἐπενεργοῦσιν ἐφ' ὅσον ἐπεκτείνεται ἡ μηχανικὴ τῶν χειρῶν κίνησις καὶ τῶν συνεργοζομένων μετ' ἐμοῦ ἐργαλείων. Ἀλλὰ τὸ μυστηριώδες κέντρον τῆς ἐμῆς πνευματικῆς ὑποστάσεως ἔχει χαρακτηριστὰς διαφύρους, ἀντιθέτους μάλιστα καὶ ἐναντίους τῶν μηχανικῶν.

Κεκλεισμένος ἐντὸς τοῦ σπουδαιότητος μου διέδρομον νοερῶς γῆν καὶ θάλασσαν καὶ χώρας, ἃς οὐδέποτε ἐπεσκέφθην, καὶ σκέπτομαι καὶ κρῖνω περὶ λαῶν, οὐδ' οὐδέποτε εἶδον. Μελετῶν ἐπὶ ζητημάτων ὅλως ἰδανικῶν ἢ θεωρητικῶν, μὴ δρώντων τὸν ἄπτόν καὶ φαινομενικὸν κόσμον, καὶ σκεπτόμενος μορφῶν ἐν ἐμοὶ ἰδέας μηδὲν ἐχούσας σωματικὸν χαρακτήρα, οὐδὲ περιστανοῦσας τὰ ἐνυλον καὶ ἐνσώματον. Στρέφω τὰς σκέψεις μου πρὸς τὸ ὠραῖον καὶ δημιουργῶ ἐν τῇ φαντασίᾳ μου εἰκόνας ἀπομακρυνόμενας ἀπὸ τῆν πραγματικότητι ἢ ἐπινοῶ πλοκὴν παθῶν καὶ ἰδεῶν καὶ ἐκδηλῶ διὰ τοῦ λόγου ἢ τῆς γραφίδος. Ἀποθανυμῶν τὰς ἀρετὰς τῆς ἀνταπαρνήσεως τῶν καταβαλλόντων πάντα τὰ σωματικὰ ἐνστικτικὰ καὶ προσενεργόντων τὴν ἰδίαν ὑπαρξίν πρὸς ἐξυπηρέτησιν εὐγενοῦς αἰσθημάτων καὶ πεποιθήσεως. Κρῖνω ἐπὶ τῶν διαβιβαζομένων ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἐντυπώσεων διὰ τῶν εἰσθητηρίων τοῦ σώματος καὶ συναισθάνομαι τὴν ἐξ αὐτῶν ἠδονὴν ἢ ὀδύνην, καὶ νοῶ, καὶ θέλω, καὶ ἀμφιβάλλω, καὶ κείθομαι, καὶ ἀποφασίζω καὶ συναισθάνομαι ὅτι πᾶσας τὰς ἐνεργείας ταύτας ἐπιτελεῖ ἡ ἐν ἐμοὶ ἐσωτερικὴ δύναμις ἔχουσα συνειδήσιν

(1) (1, 4).

Ἀριστοτέλην καὶ Καρτέσιον, κατέληξα εἰς τὸ ἐπόμενον συμπέρασμα.

Ἐν τῇ ἐσωτάτῃ ἡμῶν ὑποστάσει συγκεντροῦνται ἐν μᾶζ ἐνόησι ἕκαστοι αἱ ἐκ τῶν ἐντυπώσεων τῶν ἐμῶν αἰσθητηρίων ἀντιλήψεις καὶ συναισθήσεις καὶ ἐν αὐτῇ τελοῦνται σκέψεις καὶ κρίσεις καὶ βουλήσεις, παρόνται δὲ ἰδέαι καὶ ἀποφάσεις καὶ ἕκπερος ποικιλία γνώσεων καὶ ὡκεανὸς πνευματικῶν γεγονότων καὶ αἰσθημάτων πολλάκις συγκοινομένων καὶ ἀνταναφομένων. Κέντρον παιδείσεως ἦμα καὶ ἐνεργείας καὶ συνειδήσεως καὶ ἐλευθερίας, ἀποκλείει πάντα χαρακτηῖρα ὄντος ἐνόου καὶ σωματικοῦ ἔκτὸ τῶν μηχανικῶν νόμων διεπομένου.

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἐστράφη καὶ ἀντίθετος πρὸς τὸν ἡμέτερον συγγραφέα καὶ ἐξήγησα ἀποσφραγίσιν τινα ἐπὶ τῆς λύσεως τοῦ ψυχολογικοῦ ζητήματος, εἰς ἃ μὲ ἐδίδρησεν ἢ ἢπ' αὐτοῦ ὑποδειχθεῖσά μοι ὁδοί. Τίνας οὖν λόγους, τίνα δὲ τὰ ἐπιχειρήματα καὶ τίνα τὰ γεγονότα τὰ ὀδηγοῦντα τοὺς ὕλιστας εἰς σημείον ἀντίθετον καὶ εἰς πεποιθήσεις ἀντιστρατευόμενας μὲν πρὸς τὴν καθολικὴν τῆς ἀνθρωπότητος συνειδήσιν, ἀποκρουόμενας δὲ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης, ἣς ἐπικαλοῦνται τὸ κῆρος καὶ τὴν ἐπικράτειον; Τίνα τρόπον δοτήσεως ὕλικῶν μορίων καὶ μηχανικῶν τῶν ἐγκεφαλικῶν κεντρῶν μεταβολαὶ καὶ γαγγλίων κινήσεις δύναται νὰ παραγάγῃσιν αὐλοὺς ὀντότητας, οἷα εἶνε αἱ ἰδέαι, αἱ συναισθήσεις καὶ αἱ ἐλεύθεραι βουλήσεις;

Τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος δὲν ἐξήγησεν ὁ ἱατρός ἀπὸ τῶν Κλαυδίου Βερνάρδου ἢ ἀπὸ τῶν Τίνταλ, ἀλλὰ προσφύγων εἰς τὴν θεολογίαν ἠρώσθη λόγον καὶ ἀντέταξεν ἐπιχείρημα, ὑπερ ἔκρινεν ἀποφασιστικὸν καὶ δυνάμετον νὰ παραλύσῃ πᾶσαν ἔνστασιν καὶ ἀντιλογίαν.

Καὶ μὴ νομίσητε, ἀνεγνωσται, ὅτι τὸ πρῶτον εἰς τῶν ὑλοδοξούντων προσφύγει εἰς τὴν θεολογίαν, ὅπως ἐξέληθ' ἐκ τῆς δυσχεροῦς θέσεως, εἰς ἣν τέθησιν αὐτὸν ἡ λογικὴ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἐπιστήμης, διότι καὶ ὁ φανατικώτατος μεταξὺ τῶν ὕλιστων τῆς Γερμανίας Ueberweg θεωρεῖ τὴν θρησκείαν ὡς πανίσχυρον δύνανται πρὸς παιδείαν τῶν λαῶν ὄριζε καὶ τοὺς ὄρους τῶν δογμάτων καὶ τοὺς τράπους τῆς λατρείας, καὶ ὁ ἔγγλος Maudslayi δὲν ἐδίστασε νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν θεῖαν παντοδυναμίαν πρὸς λύσιν ὕλιστικῶν θεωρημάτων.

Καὶ τί; ἐπιφωνεῖ ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ψυχώσεων». Ἀρνεῖσθε σεῖς εἰς τὸν Δημιουργὸν τὴν δύναμιν τοῦ περιβάλλοντος τὴν ἕλην διὰ πνευματικῶν ἰδιότητων; «Εἶνε μωρικῆς ἀξιοθαυμαστότερος καὶ σοφώτερος ὁ Δημιουργὸς κατορθῶν τὸ πλέον ἢ θ α υ μ ἄ σ ι ο ν φαινόμενον ὥστε μία καὶ ἡ αὐτὴ ἕλη νὰ προσλαμ-

βάνῃ ἀφ' ἐαυτῆς ἀπεύρους μορφὰς μετ' ἀπειρῶν ἰδιοτήτων, νὰ μεταμορφώσῃ βαθμηδὸν ἐαυτὴν διὰ τῶν αὐτῶν στοιχείων, ἐξ ὧν συνίσταται εἰς βράχος, εἰς ἄνθρωπον, ἢ ἐὰν ἀπειδεικνύετο ἀνίσχυρος καὶ ἀνίκανος πρὸς τοῦτο καὶ ἠναγκάζετο νὰ προσφύγῃ εἰς τὴν συνδρομὴν νέου παρόντος, αὐλοῦ τινὸς παράγματος, καθ' ὁλοκλησίαν ἀκαταλήπτου καὶ ἀσυλλήπτου ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπινου νοῦς... Ἐὰν ὁ Δημιουργὸς ἠσθάνετο τὴν ἀνάγκην τοῦ αἵνου ἡμῶν ὑπὲρ αὐτοῦ, ὡς καὶ τοῦ θανατισμοῦ καὶ τῆς ἐπιδοκιμασίας ἡμῶν διὰ τὴν τελειότητα καὶ σοφίαν τῶν ἔργων του, θὰ ἐδοκίμαζεν ἀπολύτως κλειστότερον ἱκανοποιεῖν καὶ θὰ ἐξέφραζε τὴν ἐνοχόσκειαν αὐτοῦ μᾶλλον πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες ἀναγνωρίζουσι τὴν σοφίαν καὶ ἰσχὺν αὐτοῦ, δι' ἣς ὄρωσεν, ὥστε μία καὶ ἡ αὐτὴ ἕλη νὰ συνδράξῃται κατὰ ἀπέρους τρόπους καὶ διὰ σειρᾶς βαθμιαίων ἐξελξεῖται νὰ κατασταθῇ ἱκανὴ νὰ ἀκρίβηται καὶ νὰ ἀσθάνηται ἢ πρὸς ἐκείνους οἵτινες ἔ φ ρ ο ὦ ν τ α ι α ὁ τ ῶ τ ῆ ν σ ο φ ῖ α ν καὶ τ ῆ ν ἰ σ χ ῦ ν τ οῦ τ ῆ ν» (210).

Εἶνε λοιπὸν θ α υ μ ἄ σ ι ο ν τὸ φαινόμενον ὕλης αἰσθανομένης καὶ νοούσης καὶ βουλευομένης. Καὶ δὲν εἶνε μόνον θεωρητικόν, ἀλλὰ καθὰ δοξάζει ὁ συγγραφεὺς, εἶνε ἔ κ α τ α ν ὄ η τ ο ν ε ἰ ς τ ὸ ν ἀ ν θ ρ ῶ π ῆ ν ο ν ν ο ὦ ν ὅτι δόνησις τῶν μορίων τῆς ἕλης τοῦ ἐγκεφάλου ἀπὸ τοῦ σώματος ἢ ἔξωθεν ἀρμυνομένη ἐκδηλοῦται ὡς αἰσθήσεις καὶ ἀντιλήψεις τῶν πραγμάτων, λαμβάνουσα καὶ ψ υ χ ῖ κ ὸ ν χ α ρ α κ τ ῆ ρ α. Ἀλλ' ὅμως; τὸ θαῦμα τοῦτο καὶ τὸ ἀκατανόητον διὰ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν ἐπετελέσθη διὰ τῆς ἀπύλου δυνάμεως καὶ ἰσχύος τοῦ τὰ πάντα ἐν σοφίᾳ παραγαγόντος Δημιουργοῦ.

Ὁ Δημιουργὸς! Ὁ Δημιουργὸς! Ἰδοὺ ἡ διδομένη ἡμῖν λύσις τοῦ προβλήματος περὶ τῆς αἰσθανομένης καὶ νοούσης ἕλης.

ΚΙΙ

Ἐπικαλέσθητε, ἱατρεῖ, τὴν παιθολογίαν, ὅπως ἐνίσχυσητε τὰς περὶ ἐκπορεύσεως τῶν πνευματικῶν γεγονότων ἀπὸ τῶν ἐγκεφαλικῶν γαγγλίων, καὶ οἱ παθολόγοι ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον ἀπὸ τοῦ Esquirol μέχρι τοῦ Falret ἀποκρούουσι τὰς δοξασίας σας.

Ἐπικαλέσθητε τὴν αὐθεντίαν τῶν ζώντων δυνατῶν καὶ ψυχιάτρων, ἀπὸ δὲ τοῦ Kuhl μέχρι τοῦ Krafft-Ebing ἠκούσατε ὅτι ἡ ἐπιστήμη ὀλίγα γινώσκει περὶ τῶν λειτουργιῶν τοῦ ἐγκεφάλου καὶ ὀλίγιστα περὶ τῶν νόσων αὐτοῦ.

Ἐπικαλέσθητε τὸ κῆρος τῶν φυσιολογικῶν ἐρευνῶν, ὁ δὲ Lotze ἀπὸ τῆν Καϊδελέβεργγη καὶ ὁ Lotze ἀπὸ Μονπελιέρον αἶς ἐπιδεικνύουσιν ἐξαγόμενα πολυχρονίων μελετῶν κα-

ταδεικνύοντα τὸ φυσικὸς ἀδύνατον πνευματικῆς ἐνεργείας καὶ παραγωγῆς ἄνευ ὄντος καὶ αἰτίου καὶ ὑποστάσεως πνευματικῆς.

Ἐπικαλέσθητε τὰ πειράματα τῶν βιολόγων καὶ ἠκούσατε τὰς συμβουλὰς τοῦ Κλαυδίου Βερνάρδου καὶ τοῦ Τίνταλ βεβαιούντων, ὅτι κινήσις μορίων καὶ δόνησις κυττάρων δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇσιν ψυχικῆς ἐνεργείας, συμβουλευόντων δὲ τοὺς φυσιογνώστας καὶ φυσιολόγους καὶ ὑμᾶς τοὺς ἱατροὺς νὰ μὴ ἐπικρατεῖτε τὰ συμπεράσματα τῶν σωματικῶν πειραμάτων ἐπὶ ζητημάτων ὅλως μεταφυσικῶν.

Ἐπικαλέσθητε τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰς ἀνθρωπολογικὰς ἐπιστήμας, οἱ δὲ ὄφ' ὑμῶν θεωρούμενοι ὡς οἱ περιφανέστεροι τῶν περὶ τὸν ἄνθρωπον φιλοσοφούντων, ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους μέχρι τοῦ Καρτεσιῶν, ἀποκηρύξαντες τὰς ὑμετέρας θεωρίας ἐστῆριζαν τὴν περὶ πνευματικῆς τοῦ ἀνθρώπου ὑποστάσεως διδασκαλίαν καὶ ἀλήθειαν ἐπὶ τῶν ἀκατανοήτων βίαιων τῆς πείρας καὶ τῶν γεγονότων.

Καὶ ἤδη ἐπικαλεῖσθε τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Δημιουργοῦ, ὅπως στηρίξῃτε τὸ σαλευόμενον οἰκοδόμημα! Καὶ ἀπέναντι τοῦ ὄγκου τῆς αἰωνίου ἀληθείας τὸ οἰκοδόμημα καταρθεῖ καὶ καταπίπτει, τὸ δ' ἄπλετον αὐτῆς φῶς διαφωτίζει τὰ ἐρεῖκια τοῦ σεσαθρωμένου ὕλικου, δι' οὗ κατηρτίσθη καὶ διεσκευσίσθη.

Σεῖς μᾶς ἐδιδάξατε ὅτι «δὲν ὑπάρχει δύναμις ἐκτὸς τῆς ὕλης καὶ πέραν τοῦ ἄπειρου καὶ ὄρατου κόσμου». Καὶ ὅμως ἰδοὺ δύνανται πένσοφος καὶ πανίσχυρος χορηγοῦσα εἰς τὴν ἕλην ἱκανότητος καὶ χαρακτηῖρας ἀντιστρατευομένους πρὸς τοὺς μηχανικοὺς αὐτῆς νόμους!

Ἀρνεῖσθε τὴν ὑπάρξιν μυστηριώδους ἀρχῆς, ἣτις ἐπέδρασε κατὰ τὸ πρόπον ἐπενεργόυτα ἐπὶ τῆς γῆς τὴν παρουσίαν τοῦ ἀνθρώπου (211). Καὶ ὅμως ἰδοὺ μυστηριώδης ἀρχὴ καὶ σοφία Δημιουργοῦ περιβάλλουσα τὴν ἐγκεφαλικὴν ἕλην τοῦ ἀνθρώπου διὰ θανατισίον πνευματικῶν ἀκαταλήπτων ἐνεργειῶν!

Ἐπικαλέσθητε τὴν ἀντιθεσίαν τῶν ζώντων δυνατῶν καὶ ψυχιάτρων, ἀπὸ δὲ τοῦ Kuhl εἰς τὴν νεκρῶν ἕλην, πνεῦμα δὲ εἰς τὸ σῶμα καὶ αὐλοὺς ἐνεργείας εἰς τὴν μηχανὴν! Ἄριστα. Ἀλλὰ τότε τί γίνονται αἱ βέσεις τοῦ ὕλισμου, ὑπὲρ οὗ ὑπερμαχεῖτε, καὶ τίνα ἔχουσιν ὑπόστασιν αἱ ἐπαγγελίαι, καθ' ἃς ἕκαστοι αἱ ἰδέαι ἡμῶν καὶ πεποιθήσεις ἐκπηγάζουσιν ἀπὸ τῶν ἐνετυπώσεων τῶν αἰσθητηρίων; Διὰ τίνος αἰσθητηρίου ἀντελήφθητε τὴν ὑπάρξιν ὑπερκόσμου δυνάμεως καὶ τίνος τῶν κύτταρα τοῦ ἐγκεφάλου παρήγαγον τὴν ἰδέαν τῆς δημιουργίας ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, ἀντιστρατευομένη πρὸς τοὺς χαρακτηῖρας τοῦ ὄρατου κόσμου καὶ πρὸς τοὺς διέποντας αὐτὸν νόμους;

Καὶ δὲν περιορίσεσθε ἐπικαλούμενος τὴν ὑπερκόσμιον ἀρχὴν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ θεοσεβείας

σεμνυνόμενοι, ἡμεῖς, ἐπιφωνεῖτε, ἀναδεικνύμεθα εὐσεβέστεροι ἐνώπιον τῆς σοφίας καὶ παντοδυναμίας τοῦ Ἄψιστου ἀπὸ τοῦ ἀφρονέμενου τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ πρὸς πνευματοποίησιν τῆς ἕλης».

Ἀλλὰ ταῦτα λέγοντες ἐκτοπίζετε καὶ μεταβάλλετε τὴν θέσιν τοῦ ζητήματος, ἐπιτρέψατε δὲ μοι ἐν τοιαύτῃ σπουδαίᾳ συζητήσῃ νὰ ἐκδηλώσω πᾶσαν τὴν ἰδέαν μου. Διαστρέφετε τοὺς ὄρους τοῦ ζητήματος καὶ ἐκτροχιάζετε τὴν συζήτησιν, ὅπως, ἀπομακρυνόμενοι ἀπὸ τοῦ κέντρου περιφανοῦς γεγονότος καὶ ἀποσπαιχτήτων συμπερασμάτων, μεταφέρητε αὐτὴν ἐπὶ μὴ ἀμφισβητομένου ἐντικειμένου. Διότι τίς τῶν ἀποδεχομένων τὸ θρησκευτικὸν δόγμα ἢ τίς τῶν φιλοσοφούντων ἢ τῶν ἐπιστημόνων τῶν ἀποδεχομένων τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας ἔθετο ὄρους εἰς τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Ἄψιστου; Ὅχι μόνον τὴν ἐξερευνήσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπλὴν τοῦ ζητήματος θέσιν καὶ διατύπωσιν θεωροῦμεν βλάβησαν καὶ ἀσέβη, διότι, ἐνώπιον τῆς Σοφίας καὶ Δυνάμεως τῆς Ἰπερκόσμου Ἀρχῆς, ἡ περιορισμένη ἡμῶν διάνοια δὲν δύναται νὰ διαμορφώσῃ ἰδέαν ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὸ ἄπειρον καὶ ἀόλυτον καὶ αἰώνιον. Συλλαβίζομεν ἀληθῶς λόγους καὶ φράσεις πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν συναισθημάτων, ἐξ ὧν κατεχόμεθα, καὶ κολοῦμεν τὸν Δημιουργὸν παντοκράτορα καὶ ποιητὴν γῆς καὶ οὐρανοῦ, ἀλλὰ τότε μόνον προσεγγίζομεν εἰς τὴν ἀκριβῆ αὐτῶν ἐκφρασῆν, ὅτε ὑπὸ θάμβους κατεχόμενοι καὶ ἀνυπόδυτες τὴν καρδίαν πρὸς τὰ ἔνω κλίνομεν γόνυ λατρείας ἐν καθαρῶ συνειδήσει, ἐν ἀκραδάντῳ πίστει καὶ ἐν ἀνυποκρίτῳ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπῃ. Δὲν πρόκειται λοιπὸν περὶ ἀρνήσεως οὔτε περὶ ἀμφισβήτησεως οὔτε περὶ ἀσεβοῦς συζητήσεως πρὸς καθορισμὸν τῆς ἀνεξεχνιάστου σοφίας καὶ παντοδυναμίας τοῦ Δημιουργοῦ. Μὴ ἐκτοπίζετε τὸ ζήτημα, μὴ διαστρέφετε τοὺς ὄρους αὐτοῦ. Δὲν ἐκζητοῦμεν τί ἐδύνατο νὰ πράξῃ ὁ Δημιουργὸς, διότι πάντα ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησεν, ἀλλὰ μελετῶντες τὰ ἔργα του προσπαθοῦμεν νὰ ἐξερευνήσομεν τὰ στοιχεῖα καὶ τοὺς νόμους αὐτῶν διὰ τῶν νοητικῶν καὶ αἰσθηματικῶν καὶ ἐνορατικῶν δυνάμεων, δι' ὧν ἠνδράκησε νὰ περιβάλλῃ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπόστασιν καὶ νὰ ὀρίσωμεν, ἐφ' ὅσον δυνάμεθα, τοὺς χαρακτηῖρας καὶ νόμους τῶν ποιημάτων Του. Καὶ ἀρχόμενοι ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν ἐροῦσθαμεν, τίνας εἶνε αἱ ἰδιότητες, τίνας δὲ οἱ χαρακτηῖρες, τίς ἡ ἀποστολή, ποῖον δὲ τὸ μέλλον καὶ ὁ προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἀποτελοῦντος, κατὰ τὴν Διαβίβον, τὴν δοξάν καὶ τὸ ἀγέλασμα τῆς φύσεως; Ἰδοὺ τὸ κέντρον τοῦ ζητήματος καὶ οἱ ὄροι τῆς συζητήσεως.

Ἐποίησεν ὁ Δημιουργὸς τὸν ἄνθρωπον σα-

ματικήν μηχανήν και ὀργάνωσιν ὑποβαλλομένην εἰς νόμους καιρικούς, ἀναλλαιώτους, ἀμετατρέπτους, ὡς πάντα τὰ λοιπὰ τῆς φύσεως κτίσματα, ἢ ἐνεργήσῃ ἐν αὐτῷ πνευματικῆν δύναμιν ἐλευθέρην καὶ ἀνεξάρτητον τῶν μηχανικῶν νόμων τῆς ὕλης, διευθύνουσαν μὲν τὰς ἐνεργείας αὐτῆς καὶ μετ' αὐτῆς συλλειτουργοῦσαν, ἀλλὰ μὴ συνταυτιζομένην, οὐδ' ὑπέκουσαν εἰς μηχανικούς νόμους, ὠρισμένην δὲ πρὸς σκοπὸν καὶ ἀποστολὴν ὅπως διάφορον παντὸς ἕλλου ἀνοργάνου ἢ ὀργανικοῦ σώματος; Ἡ πρόοδος καὶ τελειοποιήσις καὶ ἡ πλήρωσις τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐγκτεται ἄρα γε εἰς τὸν ὄρισμόν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν σωματικῶν τῆς φύσεως νόμων καὶ εἰς τὴν θεραπείαν τῶν τῆς σαρκὸς ἠδονῶν, ἢ ὑπάρχουσι καὶ νόμοι ἰδιαίτεροι καὶ ὄροι προόδου καὶ τελειοποιήσεως μὴ ἐπιβαλλόμενοι μηχανικῶς, ἀλλὰ προτεινόμενοι εἰς τὴν ἐλευθέρην τοῦ ἀνθρώπου βούλησιν; Ἰδοὺ, ἰατροί, ἢ ἐληθῆς θείσις καὶ οἱ λογικοὶ ὄροι τοῦ προτεινόμενου διὰ τῆς συγγραφῆς τῶν «Ψυχώσεων» ἀνθρωπολογικοῦ ζητήματος.

Καὶ χαίρω μὲν ὅτι παρακείμενοι ἐπὶ τοῦ κέντρου τῆς συζητήσεως ἐκρίνατε κατάλληλον νὰ ἐπικαλεσθῆτε τὴν δημιουργικὴν παντοδυναμίαν ὑπερκοσμίου δυνάμεως, ἣς ἢ ἔπαρξαι ἀνατρέψει ἐκ βλάβῶν πᾶν ὕλιστικὸν σύστημα, ὀφείλω δὲ νὰ εἶπω ἐνταῦθα ὅτι εἰς ἡμᾶς συνέβη, ὅτι εἰς πάντας τοὺς μεθ' ἡμῶν ὁμοφρονούντας καὶ ἐπιχειρήσαντας νὰ προσεγγίσωσι τὰς περὶ μηχανισμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος θεωρίας εἰς τὰ πράγματα καὶ εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν. Διὰ τοῦτο θεωρῶ τὸν Χέκελ ὡς τὸν ὑξυθερωτέτερον τῶν ζώντων τοῦ ὕλισμοῦ ὑπακόων ἠρνούμενον πᾶσαν συζήτησιν, πᾶσαν ἀνέλιψιν καὶ πᾶσαν διελκυστικὴν πάλιν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς βάσεως τῆς ὕλιστικῆς φαντασιοπληξίας. Ἡ πρότασις, καθ' ἣν οὐδὲν ὑπάρχει ἐκτὸς τῆς ὕλης καὶ οὐδεμία ὑπεροργανικὴ δύναμις ἀνεξάρτητος τῶν μοιραίων καὶ μηχανικῶν τῆς φύσεως νόμων, πρέπει, κατὰ τὸν Χέκελ, νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀξίωμα ἐνεπίδεικτον ἀμφισβητήσεως καὶ ὡς δόγμα νέον προτεινόμενον πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ θρησκευτικοῦ δόγματος.

VIII

Καὶ ταῦτα μὲν ἐδογματίζεν ὁ ἐπιπολαιότερος καὶ πονηρότερος ἕκμα τῶν ὕλιστῶν, ἀλλ' ὁ ἡμέτερος τῶν «Ψυχώσεων» συγγραφεὺς μᾶς ὑπέσχετο, ὀδηγῶν ἡμᾶς εἰς τὴν ἀκατανόητον συζήτησιν τοῦ «προβλήματος περὶ τοῦ ἠθικοῦ καὶ πνευματικοῦ κόσμου τοῦ ἀνθρώπου», νὰ μᾶς διδάξῃ ὅτι αἱ ἐπικρατοῦσαι περὶ ψυχῆς ἰδέαι εἰνε ἀτελεῖς καὶ ἐσφαλμέναι, διότι ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἀπλή σωματικὴ μηχανή, καὶ δὲ νοητὰ καὶ ἠθικὰ καὶ πνευματικὰ ἐν γένει γε-

γονότα εἶνε φαινόμενα τῶν φυσικο-χημικῶν τῆς ὕλης δυνάμεων. Ὅτε δὲ ἐρωτῶμεν ἐν δυνάμει νὰ ἔχῃ ὑπόστασιν λογικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ὑπόθεσις ἀποδίδουσα τὴν παραγωγὴν καὶ ἀφομοίωσιν καὶ συναρμοολύγησιν ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων καὶ ἐλευθερίας γεγονότων ἐντιστροφικομένων εἰς νόμους σωματικῆς μηχανῆς, ὁ διδάσκων μᾶς ἐγκρατεῖται καὶ διαμαρτυρεῖται κατὰ τῆς ἡμετέρας ἀσθενείας ὡς διαμαρτυροῦντο δὴθεν τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ! Αἱ! ἰατροί, ἔφετε τὴν θεολογίαν καὶ τὴν ἐκδηλώσαν ἐκείνων αἰσθημάτων καὶ ἐπανέλθετε εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ εἰς τὰ γεγονότα.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶνε ἀπλῶς φυσικο-χημικὴ μηχανή, ὁ δὲ ἠθικὸς καὶ νοητὸς καὶ πνευματικὸς αὐτοῦ κόσμος δὲν εἶνε ἀπαύραστος ἀσυνεϊδήτων καὶ τυφλῶν τῆς ὕλης δυνάμεων, ὡς ἡμεῖς ἐπαγγελάσθε καὶ διδάσκετε. Ἰδοὺ ἢ ἡμετέρα θέσις, ἰδοὺ οἱ ὄροι τοῦ ζητήματος τὸ ὅποιον ἐπηγεύρατε, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἤδη παρακρίπτετε ἐπικαλούμενος τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Ἰησοῦ.

Σεῖς λέγετε ὅτι ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁ νόμος αὐτοῦ εἶνε ἡ πρόοδος καὶ ἡ τελειοποίησις καὶ ὅτι «ἡ φύσις ἀλήθης οὐσα τελειοποιεῖ τὰ ὄντα ἐγκαθιδρύουσα τὴν πειθαρχίαν καὶ ἠεραρχίαν μεταξὺ τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ ὀργανισμοῦ ἐν γένει καὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος ἰδίᾳ». Ἔστω. Ἀλλ' ἰδοὺ ἢ οὐκ ἔστιν ἡ πρόοδος καὶ ἡ τελειοποίησις δὲν ἠερεται ἀπὸ τοῦ μηχανικοῦ καὶ ὀργανικοῦ τῆς φύσεως νόμου, ἀλλ' ἀπὸ τῆν καταπολέμησιν καὶ ὑπερνίκησιν καὶ ἐξουδετέρωσιν αὐτῶν. Ἄφετε τὸν ἄνθρωπον ἰσχυροῦν τῶν μηχανικῶν καὶ φυσικο-χημικῶν τῆς φύσεως νόμων. Ἰσοὺς διατηρηθῆ ἐν ζωῇ κτηνώδει καὶ ἄργος ἐπὶ χρόνον τινα, ἀλλ' οὐδεμίαν θὰ ἐπιτελέσῃ πρόοδον, οὐδεμίαν ἐπίδοσιν εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τὰ περὶ αὐτὸν τελειοποιήσιν. Ἦξι ἐν δυνάμει πάντα τὰ στοιχεῖα προόδου καὶ τελειοποιήσεως, ἀλλ' ἐπὶ τῶν στοιχείων ταύτων πρόβη νὰ προστεθῆ ἑτέρα δύναμις τῆς ἐλευθέρως βουληθεῖς του, πρέπει νὰ προστεθῶσι τὰ ἐξαργόμενα τῆς πάλης καὶ τῶν ἀγώνων κατὰ τῶν μηχανικῶν καὶ ὀργανικῶν τῆς φύσεως νόμων. Ὁ νοὺς πρέπει νὰ ἐργασθῆ, νὰ ἐπινοήσῃ, νὰ μελετήσῃ περὶ τῶν τῶν καὶ οὐδὲν θὰ καταστήσῃ τοὺς νόμους τῆς φύσεως δούλους καὶ ὑπηρέτας καὶ μέμει τῆς προόδου καὶ τελειοποιήσεως του. Τὸ κτήνος ἐκκληροῦ τὴν ἀποστολήν του εἰς τὸ σημεῖον εἰς ὃ ἐτέθη. Ὑπεῖκον εἰς τὸ ἐνστικτον τὸ ἀποτελοῦν τὸν νόμον καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ ὑπάρχει. Ὁ ἄνθρωπος ἐν ἀρχῇ καταστάσει διατελοῦν δίδει τακμήρια τῶν ὁσῶν καὶ ἰκανότητων αὐτοῦ σκοπεύμενος περὶ τῶν μέσων τῆς

συντηρησεῶς του, ἀλλὰ πρὸς πλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς του καὶ τοῦ νόμου τῆς προόδου καὶ τελειοποιήσεως δέον ν' ἀναπτύξῃ οἰκιοθελῶς καὶ μετὰ κόπου τὰς ἰδίας ἰσχύας καὶ ἰκανότητας, πρέπει ν' ἀγωνισθῆ, νὰ καλέσῃ κατὰ τῶν σωματικῶν αὐτοῦ ἀναγκῶν, ὑπὸς προοδεύσῃ καὶ τελειοποιήθῃ, καὶ διαγινώσκων τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐν μέσῳ τοῦ Σήμπαντος νὰ εἶπῃ «Καὶ ἐὰν ἢ Κτίσις ἴσασα μὲ φρονεῖν, ἐγὼ εἰμι ἀνώτερος τῆς κτίσεως, διότι ἐγὼ γνωρίζω ὅτι ἀποθνήσκω, ἢ δὲ κτίσις τὸ ἀγνοεῖ» (Πασχάλλ).

Ἄργιος καὶ ὑπὸ τὴν ἀποκλειστικὴν ἐπίδρασιν τῶν νόμων τῆς φύσεως διατελοῦν εἶχε ἀτελεῖς τινος γνώσεις περὶ τῆς ἐκτάσεως, περὶ τοῦ χρόνου, περὶ τῆς διὰ τῶν δακτύλων τῆς χειρὸς ἀριθμώσεως, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἰδίου πνεύματος καὶ διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ θελήσεως ἐδημιούργησε τὴν ἰδεωδὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ἐνοσίαν τῶν στοιχειωδῶν ταύτων γνώσεων, καὶ ἀναπτύξας μαθηματικὰς ἀρχὰς καὶ θεωρίας καὶ ταύτας εἰς τὸν πρακτικὸν βίον ἐφαρμόσας ἐμόρφωσε τὴν τέχνην καὶ τὴν βιομηχανίαν καὶ ὑπερνήκησε τοὺς νόμους τῶν ἀνέμων καὶ τῶν ὑδάτων καὶ προσήγγισε τὸ ἐν μετὰ τοῦ ἕλλου τῆς γῆς ἡμισφαιρίου κατοικῶν δὲ εἰς τὸν ἕνα συνομιλεῖ μὲ τὸν οἰκάνοντα εἰς τὸν ἕτερον τοῦ πλανήτου μας πόλον. Καὶ τὸ φῶς δὲ καὶ τὴν θερμότητά καὶ τὸν ἠλεκτρικὸν κατέστησεν ἰδίους θεράποντας, καὶ τοὺς νόμους ὤρισε τῶν οὐρανίων σωμάτων, καὶ ἀνέλυσε τὰς χημικὰς καὶ φυσικὰς ιδιότητας ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ διεχώρισε καὶ ἐκακοποίησε τὰς γνώσεις καὶ τὰς μελέτας του, καὶ περὶ πάντων ἐργαζόμενος διηύθυνε τὰς σκέψεις καὶ ἐρεῦνας του ἐπὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἰκανότητων καὶ δυνάμεων καὶ ἐπὶ τῆς ἰδίας ὑποστάσεως. Ἀλλὰ τίνες κόποι, τίνες δ' ἐργασίαι καὶ στερήσεις, ὅποια δὲ πάλιν κατὰ τῶν δυσχερειῶν ἐς παρεμβάλον αἱ ἀπαιτήσεις τῆς σαρκὸς καὶ οἱ πόνοι καὶ αἱ νόσοι τῶν ἐργαζομένων!

Ἀναλύσατε, ἰατροί, τὴν πάλιν ταύτην, τὴν ὁποίαν σεῖς καὶ ἐγὼ διεξάγομεν, πάλιν σπουδαίαν καὶ εὐγενῆ. Εἶνε ἄρα γε πάλιν δύο μηχανῶν, πάλιν φυσικο-χημικῶν κινήσεων, πάλιν συγκροτουμένη μεταξὺ ἀντιθέτων μηχανικῶν νόμων; Ὁ μέγας ποντίφιξ τοῦ σημερινοῦ ὕλισμοῦ Βύχνερ μᾶς διδάσκει ὅτι ἡ ἰδέα εἶνε ἔθλον τι ἀποκλείον τὴν ὕλην καὶ μηδεμίαν ἐχον σωματικὴν ιδιότητα. Καὶ ὑμεῖς ἀποδίδετε πνευματικὴν ιδιότητα εἰς τὰ αἰσθητά καὶ τὰς ἰδέας, θεωροῦντες ὅμως ὡς ἐξαργόμενα τῶν μηχανικῶν τῶν κυττάρων δυνάμεων. Αἱ ἰδέαι λοιπὸν, τὰς ὁποίας μακρόθεν μοι ἐγνωρίζετε διὰ τῶν σημείων τῆς γραφῆς, εἶνε πνευματικὰ ὀντότητες παραγνοῦσαι ἐν ἐμοὶ γινώσκων τῶν ἡμετέρων σκέψεων καὶ ἰδεῶν. Καὶ ἡμεῖς ἀναγινώ-

σκοντες τὰς γραμμάς ταύτας λαμβάνετε γνώσιν τῆς γενόμενης κατὰ τὴν ὥραν ταύτην ἐν ἐμοὶ ἀναλύσεως καὶ κρίσεως τῶν ὑμετέρων ἰδεῶν καὶ τῆς ἐξερευρομένης πάλης καὶ διαμάχης μετὰ τῶν ἐμῶν ἰδεῶν καὶ πεποιθήσεων. Λαμβάνω μίαν τῶν ἰδεῶν σας (εἶνε ὀντότης πνευματικῆς) καὶ ἐπέναντι αὐτῆς ἀντιτάσσω ἄλλας πνευματικὰς ὀντότητας, τὰς ὁποίας παράγωγον διὰ τῆς ἐμῆς σκέψεως ἢ παρέλαβον ἀπὸ ἄλλων καὶ ταύτας ἀντιτείνω κατὰ τῆς ὑμετέρας ἰδέας καὶ βεβαιώσεως. Καὶ τὴν στιγμὴν ταύτην ἐχω συγχρόνως ἐν τῇ ἐμῇ διανοίᾳ, ἐν τῇ ἐμῇ προσωπικῇ ἐνόητι, πᾶσας τὰς ὕψ' ἡμῶν διαβιβασθείσας μοι πνευματικὰς ὀντότητας καὶ ἰδέας καὶ τὰς ἐμὰς καὶ τὰς τῶν ἄλλων ἰδέας καὶ πεποιθήσεις καὶ τὰς πρὸ εἰκοσι τεσσάρων αἰώνων ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῶν θεμελιωτῶν πέσης ἐπιστήμης διδασκαλείας, καὶ τὰς ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ σήμερον διδασκομένας, καὶ τὰς θεωρίας τοῦ Χέκελ καὶ τὰς παραδοξολογίας τοῦ Λαμετρέ, ἐν μέσῳ δὲ τοῦ πνευματικοῦ ταύτου κόσμου τοῦ κατακλύζοντος τὴν ἐμὴν διάνοιαν, διαχωρίζω ἰδέας, ἀντιτάσσω πνευματικὰ γεγονότα, κρίνων δὲ καὶ συνδυάζων καὶ μωρῶν πνευματικὸν σύστημα ἰδεῶν λαμβάνω τὸν κάλαμον ἀνὰ χεῖρας καὶ σκιαγραφῶ ἐπὶ τοῦ χαρτου σημεῖα τινα, ὅν ἢ ἀνάγνωσις θὰ ἐγείρῃ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἀναγνώστας πνευματικὴν τῆς διανοίης σας κατάστασιν ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὰς ἐμὰς ἰδέας καὶ πεποιθήσεις.

Ἰδοὺ τὸ κέντρον τοῦ ζητήματος, ἰδοὺ ἐπὶ τίνος πεδίου πρέπει νὰ διεξαγάγωμεν τὴν ἐπιστημονικὴν πάλιν. Ἡ πρὸς τὸν δημιουργὸν ἐπίκλησις σας καταδαφίζει μὲν τὸ ὕλιστικὸν οἰκοδόμημα, οὐδόπως δὲ λύει τὸ προκείμενον ζήτημα.

Καὶ παρατηρήσατε τὸ συμβαῖνον ἐν ἐμοὶ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην. Σκεπτόμενος ἐπὶ τῶν προτάσεων τοῦ συγγραφέως τῶν «Ψυχώσεων», σκέπτομαι συγχρόνως καὶ ἐπὶ τοῦ μέλλοντος, τοῦ μὴ ὑπάρχοντος ἐτι καὶ ὑπὸ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος δημιουργουμένου. Ὅριζω ἐν ἐμοὶ τοὺς λόγους καὶ τὰς προτάσεις, οὐδ' ἂν ἀπαγγείλωσιν οἱ ὀλοδοξοῦντες εἰς τὸ οὐδ' τῶν μαθητῶν αὐτῶν. Προλήψεις, ἀποπλανήσεις παραδόσεων, μυστικισμός, ἰδέαι ἀνυπόστατοι ἀπέναντι τῆς ἐπιστήμης τοῦ ἸΘ' αἰῶνος. Καὶ ἐν τῷ πνεύματι μελετᾷ ἐπὶ τοῦ μέλλοντος καὶ ἐπὶ τοῦ μὴ εἰσέτι ὑπάρχοντος, σκέπτεται συγχρόνως καὶ ἐπὶ τοῦ παρελθόντος καὶ ἐπὶ πνευματικῆς ὀντότητος καὶ ἰδέας μεταβιβασθείσης μοι πρὸ ἐννέα ἐτῶν διὰ τῆς ἀναγνώσεως ἐνὸς τῶν συγγραμμάτων τοῦ Τερεντίου Μαυιάνη. Ἐπὶ τῆς ἰδέας ἐκ τῶν περὶ τὰ θρησκευτικὰ ἐλευθεροφρονούντων, διὰ καὶ ἀποστροφῆς ἀπὸ τῶν καθολικισμῶν διέταξεν ὁ

πως έντεφιασθή άνευ έκκλησιαστικής πομπής και κληρικόν συνόδου. Η περί του συζητουμένου ζητήματος γνώμη του ίταλου φιλοσόφου, λέγω κατ' έμαυτόν, θα συνέβαινε προς έξουδετέρωσιν των εισηγήσεων των φαντασιολόγων ύλιστών καθιστώσα προσεκτικόν τούδ άποπλανωμένους νέους. Είτε νύξ, τδ δέ σώμα κατέκοπον άπαιτεί έμεσον κουρισμόν και άνάπυσιν. Καί ύμωσ άόρατος πνευματική δύναμις, ή συναισθησις τουδ προς ήμιάς τούδ άναγνώστου καθήκοντος, ύπερνεκρή την σωματικήν άνάγκην, και δή, μετά πολύωρον εργασίαν εδρίσκει τδ ζητούμενον χωρίον, δι' αύτίθημι πέρας εις την πρώτην ταύτην και γενικήν επιθεώρησιν των έρειπίων της συγγραφής των «Ψυχώσεων».

«Όχι, όχι, έγραφεν ο Μαριάνης κατά τδ έτος 1880, αί περί τουδ άσωμάτου και άόλου τής έν ήμίν ψυχικής ούσίας ιδέαι και πεποιθήσεις δέν έρειδονται μόνον επί ήθικών και θρησκευτικών λόγων, αλλά και επί των έξαγομένων έμβριθούδ έξετάσεωσ και γνώσεωσ τών πνευματικών ενεργειών. Η άρχική αίτία πάσης πνευματικής ενεργείας δέν έγκαιται εις τά σωματικά ήθηνα. Τδ σκέπτεσθαι, τδ άναμιμνήσκεσθαι, τδ βουλευέσθαι, τδ προσέχειν, τδ κρίνειν, εινε ένέργειαι και δύνάμεις ψυχής μηδύλωσ μεταβαλλομένης ή φθιρομένης εκ τής άλλοιώσεωσ ή φθοράς τουδ σώματος». Μετά πολλήσ δέ σκέψεις και επιστημονικάσ αναλύσεωσ συμπεραίνει ώσ εξής. «Επί των λόγων και των γεγονότων έρειδόμενος ένισχύομαι έν τη έμψ άπραδάντω πεποιθήσει περί της άθηνασίς τής ψυχής, διότι ούδεΐς των μηχανικών τής φύσεωσ νόμων δύναται να έκαμηδείση ούσίαν μη έχουσαν σωματικήν τινα σύνθεσιν, ένιαίαν, άδιαιρέτων, πνευματικήν και φθοράσ άνεπίδεδκτον (Μαριάνης. Η Θρησκεία τουδ μέλλοντος. Σελ. 15 και άκολ.).

Η ΑΓΑΠΗ

Σοί προσφέρει τις έχθούλαυτίν τινα, εύγνωμονών δ' έρωτής αύτόν: «Τ' ήέλις από έμέ; τί άγαπήσ;» Καί αύτός σοί άπαντῆ: «τίποτε άλλο' την άγάπην σου μένω.» Καί τδ τίποτε τουτο, αύτό τδ μόνον, ή άγάπη, εί ε τδ πάν.

«Ο Θεός άγάπη έστίν», έγραφεν ο Ιωάννης. Αύτός ο Ιησούς ειπεν «Έντολήν καινήν δίδωμι ύμίν, να αγαπάτε άλλήλους». Καί ο Παύλος διέ τής ισχυράς και έκφραστικής του γλώσσας ειπεν: «Ο γάρ πᾶς νόμος έν ενί λόγω πληροῦται, έν τη αγαπήσει των πλησίων σου ώσ έαυτόν».

Η ρίζα τής άγάπης εινε έν τη κλοσηματικότητι. Αλλά εξ αύτης ώσ εύβάλης νισός άπλῶνται και άναρρηχάται μέχρι τής βουλήσεωσ και

τής διανοίας, ούτω δέ περιβάλλει και στεφανοί άλλόκληρον τόν άνθρωπον.

Ο άγαπών δέν παλινέταται μόνον ύπερ του άγαπομένου. Συντρέδων τδ κέλυφος και την παγετώδη ζώνην του έγωϊσμοῦ εξέργεται υπό την θέρημν του ήλίου τής άγάπης προς ζήτησιν τουδ άντικειμένου τής, ύπερ δι' αύτόν καθίσταται ή άστρον, προς δ' άνυψούνται οί διαλογισμοί τουδ βλοί.

Έάν ή καρδία ήμῶν ήνε έπου και ο θεσμοῦς ήμῶν, ο θεσμοῦς ήμῶν εινε έπου ή άγάπη ήμῶν. Ούδέν άίσθημα, δ' άγάπη, εινε βαλκτικώτερον και ύψηλότερον σοῦ, ούδέν ισχυρόν ώσ σύ, αιώνιον ώσ σύ, θεαματουργόν ώσ σύ!

«Αν ξηρά και θάλασσα έννοῦνται διέ των μέσων τής συγκοινωνίας αύτόν, αί καρδίαι μετά των καρδιών, οί άνθρωποι μετά των ανθρώπων, οί άνθρωποι μετά τουδ Θεοῦ έννοῦνται διέ τής άγάπης. Αύτή προσάθει, έλκει, ψάλλει, γοητείει, μαγνητείει, αύτή καταργεί τήσ διακρίσει, τήσ άντιθέσει, τήσ άποστρέσει, την καλλίτητα, αύτή συνάπτει εις έν τήσ φυγής, τήσ οικογενείας, τήσ κοινωσίας, τδ έθνοσ, αύτή θέλει εις την άνθρωπότητα βλην έν πνεύμα, μέν καρδίαν, μέν φυγήν.

Υπό τής άγάπης και ύπερ τής άγάπης ο Ιησούς ήλθεν επί τής γής και ήθεσάσεν έαυτόν. «Αν ο θεός εινε τδ πρότυπον τουδ ανθρώπου, ο δέ θεός εινε άγάπη, ή θυσία τουδ θεανθρώπου, ώσ και ο ίδιος ειπε, προς ούδέν άλλο άπέβλεπεν ή προς τδ να καταστήσῃ και τόν άνθρωπον άγάπην, ούτω δέ να καταστήσῃ αύτόν έν μετά τουδ Θεοῦ και έν μετά των ήμῶν του.

Τοιουτοτρόπως ή άγάπη εινε ή ώραιότερα και ύψηλότερα πασών των άρετών, τδ έγκαλλώπιημα, ή κορυφή και ή σύνδεσμος αύτόν, ή έξέλχιωσ έν άρεταίς άρετή.

«Αν ο έρωσ, ο άγνός έρωσ τουδ νεανίου προς την παρθένον, τής παρθένου προς τόν νεανίαν, εινε συναισθημα, τδ ύποτον έψαλου εις περιπαλεις στίχους οί ποιηταί, ή άγάπη, ή άγάπη τουδ Ιησοῦ, έπρεπε να ήνε τδ αιώνιον και άγαπητήν ζυμα έλιον των καρδιών. Ηκείνος εινε έψήμερος, αύτη εινε αθάνιατος. Ηκείνος μετάχει γής αύτη εινε βλη έν τούδ ούρανοσ. Ηκείνος μάς συνδέει προς έν πρότυπον' αύτη μάς συνδέει προς βλην την άνθρωπότητα και μάς άνυψοί προς αύτόν τόν Θεόν. Ηκείνος μαρτύναται, ώσ τδ βλδν των λειμώνων' αύτη εινε αιώνία, ώσ εκείνος έν τούδ έπολου προσέρχεται. Ηκείνον ή φλῆξ ούδένουται' αύτης ή σίγη άνήχθει έν τῷ άνεσπέρῳ φωτί τής Αλωνότρητος.

Προσθέσατε άγαθή εις άγαθή, σωρεύσατε άρετάς επί άρετών. «Ανευ τής άγάπης κονά πάντα τά άγαθή, μήτκαι πᾶσαι οί άρεταί. «Έάν ταίσ γλώσσαισ των ανθρώπων λαλώ και των άγγελών,

έγραφεν ο Παύλος, άγάπην δέ μη έχω, γέγονα χαλκήσ ήχων ή κύμβαλον άλλήζον. Καί έν έχω προφητείαν και ειδῶ τά μυστήρια πάντα και πᾶσαν την γνώσιν, και έν έχω πᾶσαν την πίστιν, ώσπε μεθιστάμην, άγάπην δέ μη έχω, ούδέν ειμι. Καί έν ψωμίζω πάντα τά ύπάρχοντά μου, και έν παραδῶ τδ σώμα μου να καυθήσμαι, άγάπην δέ μη έχω, ούδέν ύπερσοῦμαι».

«Αγάπη, έντολή καινή, ής ο Ιησούς ύπήρξε και ο κήρυξ και ο μέγας! Σὺ ήτις ένέπνευσας τόν υἱόν τής θρονότης και άνέφλεξας τά στήθη τουδ Παύλου! Σὺ ήτις εισαι ο σκοπός τής έψ' ήμῶσ ένεργείας τουδ πνεύματος τουδ Θεοῦ, ήτις κατεβδσσας τόν Θεόν μέχρι τουδ ανθρώπου, ήτις άνυψοίς τόν άνθρωπον μέχρι τουδ Θεοῦ και ποιεΐς αύτούσ έν! Σὺ, ο άγάπη, χάριμα και ζυμα των άγγελών, πτέρωσον τόν νοῦν μου, άνέφλεξον την καρδίαν μου και αποκάλυψόν μοι την θεσπεσίαν καλλονήν σου, ύπως γράψω επαξίως τούδ θεαμασίους σου χαρρατήρας και ύμνήσω τήσ ύπαρραμύλλουσ σου άρετάς.

ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΓΑΛΑΝΟΣ

ΖΗΤΗΣΙΣ ΚΑΙ ΚΤΗΣΙΣ ΦΩΤΟΣ

- «'Ελέησόν με» εις τυφλός προς τόν Σωτήρα κήρξει.
- «Σίγα», τῷ λέγοντι πολλοί' άλλ' ο Χριστός τῶν προσκαλει, κ' εκείνος πληροιάζει.
- «Τυφλέ, τί θέλεις; — «Θέλω φῶσ».
- «Ανάβλεψον». Καί έντως' ο λόγος έργον ήν εὐθός, κ' εξέστη πᾶσα ή πληθός προ τουδ τυφλοῦ έρωτύτος.

«Ο Ιησός, φῶσ έν φωτός, φωτίζων, φῶσ τουδ κόσμου, και τής ψυχής τουδ οφθαλμοῦσ, σὺ φωτίζε και τούσ έμοῦσ, σὺ έσο φῶσ κ' έντός μου.

Κ. ΔΙΔΑΧΕΙΜΑΣ.

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΚΤΗΜΟΣΥΝΗ

Β'.

Μῶ' έτέρου ο χριστιανισμός, ύστis διδει τοσούτον σωτηρίους οδηγίας εις τούσ πλουσίους, εινε ή κατ' έξοχήν θρησκεία των πτωχών. Ο θεός αύτουδ ιδρυτής, έν καί π λ ο υ σ ί ο σ, κατῶ των Αποστόλων, έ π τ ῶ χ ε υ σ ε δ ι ' ή μ ᾶ σ, να ή μ ε ῖ σ τ ῆ έ κ ε ῖ ν ο υ π τ ω χ ε ῖ σ π λ ο υ τ ῆ σ ω μ ε ν. Τδ Εὐαγγέλιον έκρηύχθη δια πτωχών. Εργάτης ύπήρξεν ο

άρχηγός τής πίστεωσ ήμῶν, και εργάτας εξελέξατο προς διδῶσιν τής θρησκείας του. Τούτο σημαίνει οτι οι διδάσκαλοι του Εὐαγγελίου και οι λειτουργοί τής θρησκείας, αφού εξασκελίσωσι τόν ήρτον των, οφείλουσι να παραδῶνται εις την εργασίαν, να θέλωσι να εδδοκιμήσωσιν έν τῇ άποστολή αυτών. Ο άπόστολος Παύλος άπαγορεύει τδ έσθῆν εις τούδ άκηροῦσ και άεργουσ. Ο κανών δ' ούτος διαφέρει πολῶ κατῶ την άσθηρότητα εκείνου, έν έφαρμοζεί έν γενει ή άνθρωπότην κοινωνία. Κατῶ τόν κανόν άγλυοῦται τής άνθρωπότης κοινωνίας οιοσδήποτε ένδεησ χαίρει τδ δικαίωμα τής από μέρουσ των εύπορούτων βοηθείας, έστω οτι ή ένδεια αύτουδ εινε ή αναγκαία συνέπεια και τδ άποτέλεσμα των παραλόγων πράξεων τουδ άκολάστου βίου του. Δίδει τις άμοιβήν, ούτως ειπείν, εις την άπονοησίαν, και πολλιάσ τδ δικαίωμα τής κλημοσύνης δια τούδ πτωχούσ τούτουσ εινε πηγή ήθικῆσ χειροτερεύσεωσ. Παρατηρείται έν τῇ άνθρωπότην φύσει καρόδοξός τις διάθεσις τουδ άποφεύγειν ύσον τδ δυνατόν τόν κόπον και την εργασίαν. Πρέπει εργάτης τις να ήνε πολῶ εύσυνείδητος, ύπως έτελεῖ τδ έργον του μετά βήλου, όταν λαμβάνη ήμερομίσθιον. Απέναντι τούτων ο χριστιανισμός δικαιοῦνται ώσ άπαράβατον νόμον την έκπλήρωσιν τουδ καθήκοντος και τιμῆ μεγάλωσ την εργασίαν' ένῶ την άκηροίαν θεωρεῖ ένοχον παρῶ τε τῷ πλουσίω και παρῶ τῷ πτωχῷ. Ο μη ανακαζόμενος να εργάζηται, ύπως κερδίῃ τόν ήρτον του, έχει και περισσότερον χρόνον και μεγαλειότερον ύποχρέωσιν να εργάζηται προς τδ καλόν των όμοίων του. Κοινή γνώμη εύσυνείδητος και πεφωτισμένη δέν θα ήρείχεται τούσ κηφήνας έν τῇ άνθρωπότην κυψέλη.

Μετά τουδ σεβασμοῦ προς την εργασίαν ο χριστιανισμός έγκρατεί έν τῇ ψυχῇ και τόν προς την οίκονομίαν. Οτε ή θαυματουργική αύτουδ δύναμις έθρεψε χιλιάδασ πεινώντων έν τῇ έρήμῳ, αφού έχορτάσθησαν τά πλήθη, διέταξεν ο θεός διδάσκαλος τούδ μαθητάς του να συνάξωσι τά περισσεύοντα, ώσπε να μη άπολεσθῇ ούδδ τδ ελάχιστον. Τδ παράδειγμα τουτο μάς διδάσκει την έμφορα οίκονομίαν ούχι μόνον εις τās καθημερινάσ ήμῶν δαπάναισ, αλλά και κατῶ τās ήμέρας τής άφθορίας και των έορτών. Η κοινωνία τῶντι ύποφέρει, διότι έπιτρέπεται ή άπόλεια των περιττών εις βλασ τῶσ τάξεισ' χωρίς δέ τής εργασίας, τής οίκονομίας, τής λιτότητος και τής ολιγαρκείας, δς μη έλπίζη, οτι θα άξιωθῇ ποτε να ιδῇ κρείσσονασ ήμέρας.

Ο χριστιανισμός διδάσκει προσέτι την εγκράτειαν. Γενικῶσ εινε παραδεδεγμένον, οτι ή άκρασία εινε ή μεγαλειότερα αίτία τής πτω-

χέας. Οι νομοθέτια εκάστης χώρας δεν θα έπραττον ωφελιμώτερον έργον, ή να απομακρύνωσιν εκ της κοινωνίας τους πειρασιμούς της άκρασίας και να περιστείλωσι τας δλεθραίους έξεις ως πηγές πτωχείας και δυστυχίας. Ο χριστιανισμός λοιπόν ήπεται των κοινωνικών ζητημάτων, αποτεινόμενος εις έκαστον ήμων ιδέα, διότι την αναγέννησιν της κοινωνίας περιμένει εκ της αναγεννήσεως ενός εκάστου των ατόμων. Όπου υπάρχει ο Ίησους Χριστός, εκεί υπάρχει ζωή, ενέργεια, δύναμις, ευτυχία· εκεί οι χριστιανοί ενδύνανται δι' έδωλυτου δεσμού, της άγάπης, και εργάζονται αλληλοβοηθούμενοι· εκεί φαιδρότης και ήμερία, εκεί έλπις έμφυχούσα και τόν εργάτην εν τω εργαστηρίω του και τόν σφόν εν τω σπουδαστηρίω του. Ο μέγας της αρχαιότητος φιλόσοφος Αριστοτέλης συζητών περι κοινοκτημοσύνης, παρατηρεί, ότι τα κακά, δι' άπερ παραπονείται ο κόσμος, εγκαινιαι εν τη ήθικη διαφθορά της ανθρώπιότητος μάλλον, ή εν τη ανισότητι των άρχων. Τα αυτά προσβέβει και ο χριστιανισμός. Ουδέμια θρησκεία ήθησε τοσαύτον άσπαζομένη τας ιδέας της ισότητος· αλλά την ισότητα των ανθρώπων ζητεί εν τη ήθικη ανωφώτει εξ ύ σου άπάντων. Τούναντιον δέ ζητεί την ταπεινωσιν της ύπερηφανίας και την απέλασιν του εγωισμού και της πλεονεξίας, και προσκαλεί έκαστον να συνδράμη τω κατώ έαυτών προς ίασιν κακοῦ οχι άνύτου, της υφισταμένης δηλονότι εν τη κοινωνία ανισότητος.

Εάν η εργασία, ή ήθικη, ή εγκράτεια, ο φόβος του Θεου αποκαθίσταντο μεταξύ ήμων, εάν ή χριστιανική ιδέα της αδελφότητος επραγματοποιείτο γενικώς, έξάπαντος ο κόσμος ούτος θα έβελτιοδτο. Εάν ούδεις ήρνείτο να εκτελέση τιμίως τὸ έργον του και έκαστος έσπενδε να έλθῃ άρωγός του άλλου, θα έβλέπομεν εργαζομένους από πρωίας μέχρις έσπέρας εργάτας τιμίως, ζητούντας παρὰ του Θεου τὸν έπιούσιον αὐτῶν άρτον και ελλικρινῶς αὐτὸν εὐχαριστοῦντας.

Αλλ' ο χριστιανισμός χωρεί ενι περαιτέρω εν τη φιλανθρωπία του. Εάν μετριάξῃ τὰς περι της παρούσης ζωής έλπίδας ήμων, ανόγει κρὸ των οφθαλμῶν μας άποψιν τελειότητος αιώνιου. Επὶ τη έλπίδι και προσδοκίᾳ νέας αιώνιου ζωής, εξ ής φυγαδεύεται ο πόνος και η δδύνη, δεικνύει ήμῖν σύστημα προόδου ασφαλούς και σοφής, φερούσης εις τὴν αληθῆ ευδαιμονίαν. Η ευαγγελική λοιπόν κοινοκτημοσύνη εγκνεται εν τη διαχύσει και άποδοχῇ πνεύματος χριστιανικου, και εν τη πιστῇ και άνυποκρίτῳ εφαρμογῇ των ευαγγελικῶν άρχων. Τὸ δὲ ιδεῶδες της κοινοκτημοσύνης ταύτης δεν εινε κοινωνία τις εκατομμυριούχων, αλλά κοινωνία εργατῶν τιμίως, εργηγορότων,

ήγιων και τε τὸ σῶμα και τὴν ψυχὴν, και συναισθητομένων τὴν υποχρέωσιν της εκπληρωσεως αδελφικῶν προς άλλήλους καθήκοντων.

(Μετάφρασις λευθέρει εν τῷ γαλλικῷ περιοδικῷ Revue religieuse).

J. MARINOS.

Ο Κ. Ν. ΡΟΪΔΗΣ

ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΠΑΝΘΕΪΣΜΟΥ ΕΝ ΤΩ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΩ ΛΕΞΙΚΩ

Εἰς γνωστὸν ἐνδίδωται ἀπὸ τοῦ κ. Ν. Πολίτου τῆ συμπράξει πολλῶν λογίων ἀγγλιστικῶν χρησιμώτατον, τὸ ἔγκυκλοπαιδικὸν λεξικόν, τὸ πρῶτον τῶν ἐν ἄλλαις γλώσσαις πολυπληθῶν τοῦ εἴδους τούτου συγγραμμάτων ὡσεὶ κἀταί ἡ γλώσσα ἡμῶν. Μεταξὺ τῶν συντακτῶν ἀναριθμηταί και ὁ ἴσως τῆς ἰθιυκῆς βιβλιοθήκης κ. Ν. Ροΐδης, ὅστις μεταξύ άλλων ἀνέλαβε και τὴν σύνταξιν τοῦ περὶ Ἀλεξικρινῶν ἡς Σχολῆς ἀρθρον δημοσιονθῆναι ἐν τῷ 189 και 1899 φυλλαδίῳ τοῦ εφημερίων λεξικου ἐν σελ. 528—552. Ἐν τῷ ἄρθρῳ τούτῳ ὁ κ. Ροΐδης δὲν ἐπέστησεν ἀπλῶς τὸ φρονήματι τῶν ἀρχόντων ἐπὶ τὴν σχολὴν ἐκείνην φιλοσόφων και λοιπῶν, ἀλλὰ παρουσιάζεται ἐνθουσιώδης ὑπέροχος τὸ πικροῦτερον ὀπισθητικῶν :

Α. "Οτι, πλὴν τῶν ἰσθῶν και τοῦ Βυθίου, ἐπανθῆζον ἀπεκρίνωσας μὲν οἱ ἡλιόται και οἱ Σιωτικῶν και ἐν ἐπιγνώσει οἱ Νισοπλαταϊκοῖ· ἐκινθῆζον θυμητικῶς ὁ ἐπαγγελιστῆς Ἰωάννης και οἱ ἀπολογηταί τοῦ χριστιανισμοῦ, ὡς ὁ Κλήμης και Ἀριγέρης, και οἱ χριστιανισμοί, ὡς ὁ Ἰουλιανός· ἐκινθῆζον οἱ θεόσοφοι τῶν μέσων αἰώνων και πανθῆζοναι σήμερον οἱ ἰθαυόται και οἱ γρηγοροί φιλόσοφοι.

Β. "Οτι τὸ πᾶν εἶνε καὶ θεὸς και κόσμος οὗτος ὅπως ἡ αὐτὸ λεγόμενον, ὡς ἐκ τῆς διαφύρον ἐπέφως, ἐξ ής ποίεται αὐτὸ τὸ πᾶν ποίεται και ὡς πρόσωποιον, πρῶτοισμῶν, ἀτίλις, περὸνδῶν, ἀσθητόν, και τότε λέγεται κόσμος· αὐτὸ τούτο τὸ πᾶν ποίεται και ὡς αἰώνιον, ἀπειρον, τίλειον, μόνιμον, τοῦ τῶν, και τότε λέγεται Θεός. Θεός και κόσμος εἶνε ἡ οὐσία, εἶνε δὲ πλὴ τὸ ὅ αὐτὸ πᾶν εἶνε ὁ πᾶν. Θεός και κόσμος εἶνε ὁ μὸ οὐσία, εἶνε εἷς πολυπλασιαζόμενῃ και πολλαπλότης ἰνισμένη. Ο Θεός εἶνε ἡ ψυχὴ τοῦ κόσμου και ὁ κόσμος εἶνε ἡ ὑπερέχουσις τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ.

Γ. "Οτι ὁ πανθῆισμὸς, ἔγκνεται τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου πνεύματος, εἶνε ἀναγκαστὸν ὑκάτωμα πάσης ὑπερβατικῆς φιλοσοφίας, εἶνε λόγος ἐπιβεβαλλόμενῃ εἰς πάντα ἐπιχειροῦντα ὁ ἀσθη ὑπερῶν των πορισμάτων τῆς ἐμπειρίας, εἶνε ἡ μόνη πηγὴ, ὡσαν δδνεται να νομοθῆ ἡ ἀσβεστος δίψη τῆς γνώσεως των ἀδύλων, εἶνε τὸ μόνον πρὸς τὴν ἐπιστήμην συμβιβάζομενον σύστημα.

Ο Κ. Ν. ΔΑΜΑΛΛΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΝΘΕΪΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ Κ. Ν. ΡΟΪΔΟΥ ΕΝ ΤΟΙΣ "ΚΑΙΡΟΙΣ,"

Κατὰ των ἐνωτέρων πανθῆιστικῶν ἰδεῶν τοῦ κ. Ροΐδου ἀντεπεξήλθε ἐν τοῖς "Καιροῖς" τῆς 7, 8, 9 και 11 παρελθόντος μηνὸς ὁ καθηγητῆς τῆς Θεολογίας κ. Ν. Δαμαλάς.

Εἰς τὸν πρῶτον ἰσχυρισμὸν τοῦ κ. Ροΐδου, ὅτι τόσοι και τόσοι ἐπανθῆζον και μετ' αὐτῶν και ὁ εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης και ὁ Κλήμης και ὁ Ἀριγέρης, ἀντιλέγει ὁ κ. Δαμαλάς ὅτι κακῶς ὁ κ. Ροΐδης, ὡς ἐν τῷ τρυφερωτάτῳ πρὸς τὸν πανθῆισμὸν ἔρωτός του, νομίζει ἡ ἐκασμενίζει να νομίζῃ τοὺς πάντας πανθῆιστῆς ἢ πανθῆίζοντας παρεξηγῶν τὰς λέξεις και τὰς φράσεις των συγγραμμάτων, ἔς ὥστε να ἐξηγῇ συμφῶνως πρὸς τὸ πνεῦμα αὐτῶν, και οὐχὶ συμφῶνως πρὸς τὸ σύστημα, ὡπερ οὐ τρέφει τρυφερὰς συμπαιδείας· διότι οὕτως ἀποβαίνει ἀδύνατον να μὴ παρεξηγηθῶσι πάντες οἱ συγγραφεῖς. "Οτι ὁ Κλήμης και ὁ Ἀριγέρης, ὡς ὡς πανθῆίζοντας παρεξήγησε, ὡς δδνεται τις να ἴδῃ ἐν τῇ βιβλ. Gieseler ἱστορίᾳ των δογματῶν ἐν σελίδι 113, ἀπὸ τοῦ ὁμοῦ κατεπολέμησαν τοὺς πανθῆίζοντας Στωϊκοῖς. "Οτι εἶνε ἀνασχετικὰ τὸ να ἀποδῶῃ τις εἰς χριστιανούς· φιλοσόφους και πατέρας και δὴ και εἰς αὐτὸν τὸν Ἰωάννην τοιαύτας ἐπιβείας και φανίας περὶ Θεοῦ ἰδέας.

Δεύτερον δὲ εἰς τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ κ. Ροΐδου, δὲ ὡν ὁπῆς πειροῦται να ἀποδείξῃ τὸ ὁμοῖον τοῦ Θεοῦ και τοῦ κόσμου και ὅτι τὸ πᾶν εἶνε Θεός, ὁ κ. Δαμαλάς ἀντιλέγει πρὸς τὰς ἄλλας ὅτι ὁ διαφύρος κήρυξ τοῦ πανθῆισμοῦ κ. Ροΐδης ἀντιπίπτει εἰς αὐτὰς τὰς ἀρχὰς τῆς στοιχειώσεως λογικῆς, ἥτις μεταξὺ των νόμων και ἀρχῶν τῆς νοήσεως κατατάσσει τὸ ἀξίωμα τῆς ἀντιφάσεως και τῆς τοῦ τρίτου ἀποκλείσεως. Πῶς, λέγει, δύναται μία και ἡ αὐτὴ οὐσία να ἔγῃ ἀντιφατικῆς και ἀποκλειστικῆς άλλῆς ἰδιότητος; πῶς δύναται τὸ ἔνουν, ἄλογον και ἀσυνείδητον να ἔγῃ νοῦν, λόγον και συνείδησιν; τὸ ὄπτικον εἰς νόμους σιδηρῶς ἀνέγκναι να ἢ ἐλεύθερον; τὸ ἀσώσῳπαι να ἔγῃ προσωπικὴν ἵσραφιν; τὸ ἄποιον και μηδὲν ἐξ ἑαυτοῦ εἶναι, να γίνηται πληρωμα πᾶσῶν των πνευματικῶν τελειοτήτων, ἡ ἄλλῃ να γίνηται πνεῦμα;

Εἰς δὲ τὴν τρίτην θέσιν τοῦ κ. Ροΐδου, ἔνθα οὐδὲν πλέκι ἐνθουσιώδεις ἐγκνῶσιν ὡπερ τοῦ πανθῆισμοῦ, ὁ κ. Δαμαλάς ἀντιλέγει ὅτι ὁ πανθῆισμὸς εἶνε τὸ σύστημα, δὲ οὐ οἱ ὑπερασπισταί τῆς εἰδωλοατρείας ἐξήγησαν να ἐξαγνώσῃ και να στερεώσῃσιν αὐτὴν ἐν τῇ συνειδήσει των τότε ἀνθρώπων ἐκπνεύσαν ὑπὸ τὴ βαρῶ κτήμη, ὡπερ καθήγετο κατ' αὐτῆς ὁ χριστιανισμός. "Οτι ὁ πανθῆισμὸς εἶνε ἀπόβρασμα τῆς ψευδοφιλοσοφίας και κενῆς ἀπάτης, δὲ οὐ αὐτὴ ἐμάχθη να διατηρήσῃ τὴν ἰθιυκὴν θρησκείαν, ἥτις ἤγαγε τὸν κόσμον εἰς τὸ χειλὸς τῆς ἀβύσσου. "Οτι ὁ πανθῆισμὸς εἶνε δέκναις, δὲ οὐ οἱ τότε εἰδωλολάτραι ἐπεξήγησαν να καλύψῃσι τὰ αἰσθη τῆς εἰδωλοατρείας και να καταδείξῃσι ὅτι αὐτὴ δὲν ἀπεκρίνωσται δῆθεν ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης. "Οτι ὁ πανθῆισμὸς ἀρνούμενος τὸν προσωπικὸν ἀντοτελῆ και ἀνεξάρτητον Θεόν, τὸν ἐν τοῦ μὴ ὄντος δημιουργὸν και προνοητὴν των ἀπάντων, ὡν και ὁ λόγος ἡμῶν και ἡ φωνικὴ Θεογονασία ἀπαιτεῖ, και ὀδῖνος τὴν ἔξω και ὑπερῶν τῆς κτίσεως παρουσίαν και ἐνέγκναι αἰ τὴ θεμελιώδεις ἀρχαί τῆς ἡμετέρας νοήσεως και ἡ ἐξ ἀποκαλύψεως Θεογονοσία τρανὰς καταδεικνύει, συγγεί τὸν ἀγίννητον τῷ γεννητῷ, τὸν κτίστην τῷ κτίματι, τὸν ἄγιον τῷ ἰναγεῖ χείρων και αὐτοῦ τοῦ ἄλισμῶ ὡν· διότι ὁ μὲν ἄλισμὸς ἀρνεῖται τὸν Θεόν, ὁ δὲ πανθῆισμὸς καταβιβάζει αὐτὸν μέχρι τοῦ βορβόρου τῆς ἁμαρτίας και κακίας. "Οτι ἐν τῷ πανθῆισμῷ οὐδέμια δίκαισις καλοῦ και κακοῦ ὑπάρχει, κατὰ δὲ τὰς πανθῆιστικῆς ἀρχὰς και ὁ χειριστὸς των κακοῦργων κατὰ νόμους αἰώνιους και ἀναλλαιότους τῆς θείας αὐτοῦ φράσεως κολουρηγεί, οὕτω δὲ ὡς φρικτὸν ἀποτέλεσμα ἐπέρχεται ἡ καταστροφή πάσης ἠθικῆς. "Οτι ὁ πανθῆισμὸς ἀποθεῖν τὸν κόσμον και ἰλοποιῶν και κολουρηγοποιῶν τὸν Θεόν εἶνε ἀσεβῆς και βέβηλος τοῦ ἁγίου τῆς ἀληθείας Θεοῦ ἐκφασίσεως

και ἁμαρτημα ἑντικρὺς Στωϊκῶν, καθ' οὐ φοβερὴ ἡ νέμεισι. "Οτι ὁ τὸ τοῦ πανθῆισμοῦ φρονῶν παραδίδεται εἰς τὸν διάβολον και δουλεύει εἰς τὴν ἄλην και τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκός, ἢν θεωρεῖ ὡς θεῖαν φῆσιν κατὰ νόμους ἀναγκαστῶς ἐνεργούσαν. Παραθέτει δὲ ὁ κ. Δαμαλάς και στίχους τινὰς τοῦ Δαμαρτίου χαρακτηροῦντας, λέγει, τὸν Θεόν τοῦ κ. Ροΐδου, ὡς μεταφράζομεν ἐνταῦθα ἐλευθέρως ἀντικαθίστωντες μόνον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἀρῶλδου τὸ τοῦ κ. Ροΐδου, ὡς θὰ ἔγραφε και αὐτὸς ὁ Δαμαρτίου, ἐν ἐποίει τοὺς στίχους των σήμερον ἐν Ἑλλάδι.

Ο ΘΕΟΣ ΤΟΥ Κ. ΡΟΪΔΟΥ

ΚΑΤΑ ΔΑΜΑΡΤΙΝΟΝ

(Dernier chant du pelerinage d' Harold p. 18).

Τὸς ὁ νέος Θεός, ὡν λατρεύει Ροΐδης ;
(Εἶνε ἄλλο ὁ ἀκούσῃς και ἄλλο να ἴδῃς.)
Εἶνε ἄλλῃ ποικίλον και πνεύματος κρῆμα,
ὑπερτάτῃ ἰσχύς και ἀσθένεια ἄμα,
πρόδολημ' ἄλυτον, ἴβν, ἀπειρία και πέρας,
ἀγαθῶ και κακοῦ εἶνε σύμικτον τέρας.
"Ο εὐρύς οὗτος κόσμος ὑπ' ἔψεις μυρίας
εἶν' ἀπόρροί' ἀπτή τῆς ἐκείνου οὐσίας.
"Ο μὴ ἔχον προσόντα και δύναμις, ἥτις
τὴν ἰσχὴν ἐξασκαί ὡσεὶ τύχη τυφλῆ τις.
Κρόνος ὅστις γεννῶν εἰς κοιλίᾳ ἀβύσσους
κρύπτει ὅσα γεννᾷ. Ἰκτελεῖ ἄνευ μίσους
τὸ καλόν, τὸ καλὸν δ' ἄνευ ἔρωτος πράττει.
Οὐδέμια φροντίς εἰς αὐτὸν ἂν σακράτῃ
γχυρὸς ἀσθενῆ. Ἰδιότροπον ὡν τι,
δισυθῆναι τὸ πᾶν με τυφλὸν σχεδόν τι.
Ἀρχῆς, πίστιν, θεομῶς και θουσίας ὅεν ἔχει
ἔπως τύχη τὸ πλάσμα ἀφίει να τρέχῃ,
εἰς φθορᾶν και αὐτὸν τὸν καλὸν παραδίδει.
ἴβνε ὡν ἢ μὴ ὡν ὁ Θεός τοῦ Ροΐδῃ ;

K.

ΔΙΩΡΕΑΙ ΑΝΑΠΛΑΣΕΩΣ

"Ο κ. Διονύσιος Τυπάλδος Ψυδῆς ἐπεμφεν εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ Συλλόγου τὴν ἐτήσιον αὐτῶ δωρεάν δρ. 50.

"Ο κ. Σ. Μακρῆς διὰ τὸ ταμεῖον τοῦ «Ἀποστόλου Παύλου» δρ. 10.

"Ομοίως ὁ κ. Ι. Μουσαῖος διὰ τὸ αὐτὸ ταμεῖον δύο ὁμολογίας τοῦ πατριωτικοῦ δανείου.

ΔΕΛΤΙΟΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

"Ο κ. Μαργαρίτης Ευαγγελίδης ἰδωρήσατο εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Συλλόγου τὰ ἐξῆς ἔργα αὐτοῦ· 1) Ἐν ἀντίτυπον τοῦ συγγραμματος του «Σύννοψις τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας» κατὰ μετάφρασιν· 2) τὸ πρῶτον τεῦχος τῆς Ἱστορίας τῆς Θεωρίας τῆς γνώσεως· 3) τὸ πρῶτον τεῦχος των Φιλοσοφικῶν μελετημάτων· και 4) Ἐν ἀντίτυπον τοῦ εἰσιτηρίου λό-

γου του εις τὴν ἱστορίαν τῆς Φιλοσοφίας.
Ὁ κ. Κ. Α. Βλάχος ἐξ ἑλιστάτων ἔξ τό-
μους τοῦ Βόριπιδου, κατὰ παραγράφαις Νεο-
φύτου Δούκα.

Ὁ κ. Ν. Κοτσελόπουλος ἐν ἀντίτυπον τοῦ
ἔργου του «Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν».

Ὁ κ. Ἀθ. Περσίδης Ἑπειρώτης ἐν ἀντίτυ-
πον τῆς πραγματείας του περὶ τῆς ἀρχαίας πό-
λεως Μοριάς ἢ Μοριάς.

Ὁ κ. Α. Ε. Μέγας ἐν ἀντίτυπον τοῦ ἔργου
τον «Μαθηματικῆς Γεωγραφίας ἢ Κοσμογρα-
φίας πρακτικὰ μεθήματα».

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Ἀδελφοὶ Δ. Κ. καὶ Χρ. Κ. Μοῦλια· ἐχαρακτοῦμεν
δὲ εὐγενῆ ἑμῶν ἀποδοχὴν χρήματα ἐλήφθησαν. — κ. Φερεντ. Ληξούριον· ἐχαρακτοῦμεν διὰ πληροφορίας, ἐνεργουμένων δύναντα· γράφομεν ἰδιαιτέρως. — κ. Γ. Νηπιλ. Ζάκωνθον· συμμοροφόμεθα — Παισιώτι, Μη-
τροπολίτην Ἀμασίας· γράφομεν. — κ. Χαρματ. Φι-
σομυς· χρήματα ὑπὸ ἐλήφθησαν· ζητήσομεν πληροφο-
ρίας καὶ γράφομεν. — κ. Α. Μ. Ασηντίον· χρήματα
ἐλήφθησαν· ἐχαρακτοῦμεν. — κ. Δ. Ι. Σ. Βάντισαν·
ἐπιστολὴν σας μίλις τάχα ἐλάβομεν· διὰ ζητηθῶσι τὰ
χρήματα καὶ διὰ πληροφορηθῶμεν περὶ λήψεως. — Παν.
ἀρ. κ. Θ. Μ. Τρίπολιν· χρήματα ἐλήφθησαν· ἐχαρακτοῦ-
μεν· νέων συνδρομητῶν φύλλα ἐδιαρτίθηντε καὶ διευθί-
νηται δύναντος. — κ. Σ. Ζαχ. Αἰθιφόν· ὅτι δρ. ἐλήφθησαν
οἱ συνδρομηταὶ μετεγράψαν· ἐχαρακτοῦμεν. — κ. Α. Σ.
Ἀλεξάνδρειαν· ἔστω εἰς γνώσειν ἡμῶν ὅτι τὸ 1 καὶ 2 φύλλον
ἐξημελήθη ὅπως τὰ ἄλλα ἐπέμψθησαν· νέαι συνδρ. ἐλή-
φθησαν· ἐγράψαμεν εἰς τὰ σύμφορον. — κ. Σ. Χ. Λεμεσοῦν·
νέαι συνδρομηταὶ ἐνεγράψαν· ἐχαρακτοῦμεν διὰ ἐνεργ-
γείας σας. Ἀποστέμματα, διότι δὲν δύνασθε νὰ πέμψωμεν
καὶ τὰ σώματα Α' καὶ Β' ἔτους· ὡς ἐδημοσιεύθη πολλάκις,
ἐλήφθη ἀπόφασις ἐν τῷ συμβουλίῳ νὰ μὴ πέμψωνται
εἰς οὐδένα ἄνευ προκαταβολῆς τοῦ ἀντιτίμου· ἢ
δικαιωθεῖσθε δὲν δύναται νὰ πρῶξῃ ἄλλως. Ἄνευκοι-
νώσατε ταῦτα, παρακαλοῦμεν εἰς τοὺς ἐρητύτας συν-
δρομητάς. Τὰ διὰ τοῦ κ. Χ. Σ. Α. 46 χρ. φρ. ἐλή-
φθησαν καὶ ἐδόθη ἀπὸ τακτικῆς ἀπόδειξις. — κ. Λ.
Π. Λαμίας· χρήματα ἐλήφθησαν· φύλλα ἐπέμψθησαν·
ἐχαρακτοῦμεν. — κ. Α. Γ. Παρισίους· ἐχαρακτοῦμεν
διὰ φρονεῖσθε· δὲν ἐνεκρίθη προμήθεια διὰ τὸ ἀσύμ-
φορον τῆς τιμῆς. — κ. Δ. Τ. Σ. Τεργέστην· ἐγράψα-
μεν· ἀπόδειξιν λήψεως χρημάτων ἐπέμψαμεν. — κ. κ.
Ἀδ. Δεκ. Κων/πολιν· ὁ κ. Γ. Α. ἐπιπροφύρησαν ἡμᾶς
ὅτι ἐλαβε παρ' ἡμῶν 6 σώματα τοῦ Α'. ἔτους τῆς
«Ἀναπλάσεως». Ἐδιαρτίθηντε καὶ πέμψηντε ὅτι ἀπο-
λείπεται πρὸς τελείαν ἐξόφλησιν τοῦ ἴσου ἀλφροντος
ἔτους. — κ. Γ. Α. Χαλκίδην· γράφομεν. — κ. Β. Ζ. Λέ-
σβον· ἐγράψαμεν· ἀπόδειξιν ἐπέμψαμεν διὰ τὴν λή-
ψην τῶν συνδρομῶν τρέχοντος ἔτους· περὶ τῶν λοιπῶν
ἐγένετο λόγος ἐν παρελθόντι φύλλῳ· μυστὸς ἐχαρα-
κτοῦμεν· ἀνθρακὸς πρὸς λήψην πληρωθέντων σωμάτων
δὲν διήλθε διὰ τοῦ γραμείου· ἐν δὲν ἔλθη καὶ ἐν-

τὸς τῆς ἐβδομάδος διὰ πεμφθῶσι ταχυδρομικῶς. —
Ἀδ. κ. Γ. Κ. Κ)πολιν· ἐγράψαμεν. — κ. Δ. Π. Κοροπή
γράφετε, πέμψαμεν, ἐπιστρέψαμεν, ζητήτε τὴ σημαίνου
αὐτὰ ; - κ. Γ. Ζαφ. Ζαργεζίου· χρήματα ἐλήφθησαν·
ζητητικῆ Παπαδοπούλου ἐπέμψθη, ἐχαρακτοῦμεν. —
κ. Α. Π. Αερίας· ἐχαρακτοῦμεν διὰ πληροφορίας σας
χρήματα ἐλήφθησαν· ἐδελπιστοῦμεν εἰς ἐνεργείας σας
ἐν τῇ νέᾳ διαμορῇ σας. — κ. Λ. Π. Ναύπλιον· χρή-
ματα ἐλήφθησαν· ἐχαρακτοῦμεν διὰ πληροφορίας σας
ἐνεργουμένων τὰ δύναντα. — κ. Ν. Κ. Αργυροῦσαν· νέαι
συνδρομηταὶ ἐνεγράψαν, ἐχαρακτοῦμεν διὰ τὸν ὅτι
τῆς «Ἀναπλάσεως» ἔχοντες σας, διὰ τὸ λοιπὸν γράψα-
μεν. — κ. Α. Β. Κ)πολιν· ζητηθέντα φύλλα ἐπέμψθη-
σαν. — κ. Σ. Γ. Αισαλόγγιον· χρήματα ἐλήφθησαν,
ἐχαρακτοῦμεν διὰ ἐνεργείας σας. — κ. Ν. Ν. Π. Βα-
ρσοῖα Κύπρον· νέαι συνδρομηταὶ ἐνεγράψαμεν· χρή-
ματα ἐλήφθησαν· ἔστω εἰς γνώσειν ἡμῶν ὅτι αἱ ἀπο-
λογίαι τοῦ πατριωτικοῦ δαιμονίου ἐξήπισαν εἰς τὰ ἡμισ-
τῆς τιμῆς πρῶτον· ἐχαρακτοῦμεν διὰ τὸς δύναντες τῆς
«Ἀναπλάσεως» πρῶτον ἀποδοχῆς σας. — ἔργ. Σ. Ἀργεῶν·
διὰ τῶν χρημάτων τὰ ὅποια ἔχετε πέμψητε εἰς τὰ ἐξο-
φληθέντα καὶ αἱ συνδρομῆς τρέχοντος ἔτους· ἐγράψα-
μεν. — κ. Ν. Κισπ. Ὄρος· ἐχαρακτοῦμεν διὰ ἀπάν-
τησίν σας· ἐν ἐνεργείᾳ σας, λάβετε ἑκάστῳ διὰ παν-
τός ἔτι τὸν κῆπον νὰ γράψητε ἀκριβέτως ἀνεφώνως
πρὸς εἴην ἐν τῷ παρελθόντι φύλλῳ ἐγκρίτων. — κ.
Μ. Σ. Ἄρτας· χρήματα ἐπὶ συνδρομῶν Πύργου ἐλή-
φθησαν· διὰ λοιπὰ φρονεῖσθε· φύλλα ἐπέμψθησαν·
ἐπέμψαμεν ἐξ ἀκαλοῦσθην ἐνεργειῶν ἐχαρακτοῦμεν.
— κ. Γ. Β. Α. — κ. Α. — Π. Φ. — Γ. Π. Πύργον· ἐ-
γράψαμεν· περιμένωμεν δικαίως ἀπάντησίν σας. — κ.
Α. Ρ. Αἰώνιον· ἐνεγράψαμεν. — κ. Χρ. Ντοῦγιαν καὶ
Σ. Κοσμοῦσαν Ἄρτας· ἐνεγράψαμεν καὶ δικαίως περιμέ-
νωμεν εἰς ἀπάντησίν σας. — κ. Σ. Μ. Ἄρτας· χρή-
ματα καὶ ἀσθηματικατικῆν ἐπιστολὴν σας ἐλάβομεν·
μυστὸς ἐχαρακτοῦμεν· ἐχαρακτοῦμεν καὶ τὸν κ. Χρ. Κ. —
κ. Δ. Φόρον, Τρίπολιν Βαρυφάσις· ἀπαντήσατε, παρα-
καλοῦμεν. — κ. Α. Π. Κων/πολιν· δημοσιουθήσεται.
— κ. Α. Σ. Π. Πάφον, Α. Α. Φ. Ζ. Βραβλιν, Κ. Κ.
Ταργάνιον, Σ. Ν. Βενετίαν, Α. Α. Ρουσιώφ-Δόν, Γ. Σ.
Ἀξόφ-Δόν, Γ. Π. Μενεσοῦσαν Σ. Α. Σμύρνην, Σ. Ἄρ.
Νεοφ. Κυπεριστίαν, Μ. Ἄρ. καὶ Π. Κ. Χίον, Γ. Π.
Τρίπολιν, Ν. Σ. Κροστάνδην Τραπεζοῦσαν, Κ. Ν.
Γιοῦργεβον, Σ. Π. Καλλιπόλιν, Α. Α. Φέσσαδα, Γ.
Κ. Δεβέτσαβα, Δ. Α. Σ. καὶ Α. Κ. Μετολήρη, Θ.
Κ. Α. Αἰγιον, Χ. Μ. Ἄγιον Ὄρος, Γ. Σ. Σάμων, Ζ.
Β. Βάλον, Κ. Ψ. Κάϊρον· ἐγράψαμεν. Περπαθόμεν
ὅτι διὰ πρῶτον πᾶν τὸ δέον χάριν τῆς «Ἀναπλάσεως»·
περιμένωμεν ἀπάντησίν σας. — Α. Π. Κοροπή, Γ. Σ.
Τεργέστην· ἐγράψαμεν. — κ. Θ. Σ. Δ. Σόμην· διετά-
χθη ἢ δικαιοπραγίαις νὰ αἴσ πέμψη· φρονεῖται διὰ αἰ-
τῆς εἶνε τὸ λάθος. — Διευθ. Ζ. Π. Βαλουλῆ· χρή-
ματα διὰ τὰ σώματα «Ἀναπλάσεως» Α' καὶ Β' ἔτους
ἀνὰ 10 καὶ δύο συνδρομῆς ἐλήφθησαν παρὰ κ. Φ.
Π. ἐχαρακτοῦμεν πολὺ.

Τύποις Α. Κολλαράκη καὶ Ν. Τριανταφύλλου